

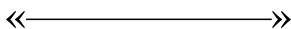
Onni karkaa aina käsistä

POLIITIKOT VÄÄRÄLLÄ ASIALLA

LIBERA

LIBE

Onni karkaa aina käsistä

POLIITIKOT VÄÄRÄLLÄ ASIALLA

SUOMENTANUT MARJA-LIISA HELENIUS

LIBERA

Perustuu alkuteokseen ... *and the Pursuit of Happiness*

First published by the Institute of Economic Affairs, London, January 2012.

Copyright © The Institute of Economic Affairs 2012

Kuten kaikissa Liberan julkaisuissa, teoksessa esitetyt näkemykset ovat tekijöiden omia ja ne eivät edusta Liberan tai sen edustajien kantaa. Liberalla ei ole omaa yhtenäistä linjaa, toimintamallia tai näkemystä sen säädekirjan määrittämän tarkoituksen lisäksi.

Raportti on ladattavissa ilmaiseksi osoitteesta www.libera.fi/.

Liberan julkaisusarja

Kesäkuu 2012

Libera säätiö

Sepänkatu 9

00150 Helsinki

www.libera.fi

Julkaisija: Libera instituutti Oy

Design: Manual

Paino: Inprint, Riika, Latvia 2012

ISBN 978-952-280-015-2 (nid.)

ISBN 978-952-280-016-9 (pdf)

ISBN 978-952-280-017-6 (ePub)

Sisällys

Kirjoittajat	5
<hr/>	
Alkusanat	7
<i>GUSTAV VON HERTZEN</i>	
<hr/>	
ONNELLISUUSPOLITIIKKAA?	7
ONNI KARKAA KÄSISTÄ	8
Ovatko tasa-arvoisemmat maat onnellisempia?	10
<i>CHRISTOPHER SNOWDON</i>	
<hr/>	
ONNI ON TASAINEN KÄYRÄ	10
OLEMATON SUHDE ONNELLISUUDEN JA TASA-ARVON VÄLILLÄ	11
TUTKIMUSKIRJALLISUUS ONNELLISUUDESTA JA ERIARVOISUUDESTA	14
ONNELLISUUS JA SUHTEELLINEN TULO	18
VOIMMEKO SITTEENKIN SELVITÄ "TULOKATEUDESTA"?	20
ASENTEET ERIARVOISUUTTA KOHTAAN	21
VIITTEET	28
Onnellisuuspolitiikan sietämätön keveys	30
<i>MARC DE VOS</i>	
<hr/>	
ONNELLISUUDEN PALUU POLITIIKKAAN	30
ONNELLISUUSMITTAUKSEN MITTAAMISTA	32
PINNALLINEN ONNELLISUUDEN MUOTO	37
ONNEA, VAPAUTTA VAI OIKEUTTA?	40
KÖYHÄ MUTTA ONNELLINEN?	41
LOPPUSANAT	42
VIITTEET	44
Oppeja itävaltalaisesta ja julkisen valinnan taloustieteestä onnellisuusväittelyssä	46
<i>PETER J. BOETTKE JA CHRISTOPHER J. COYNE</i>	
<hr/>	
JOHDANTO	46
KÄSITTEITÄ	48
KÄYTÄNNÖN ASIOITA	51
NEGATIIVISET TAHATTOMAT SEURAUKSET	52
LOPPUSANAT	55
VIITTEET	56

Kirjoittajat

Marc De Vos

Marc De Vos on professori Ghentin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa sekä Itinera-instituutin pääjohtaja. Itinera-instituutti on puolueeton poliittinen ajatushautomo Brysselissä. De Vos julkaisee, luennoi ja väittelee usein sellaisista aiheista kuin Euroopan integraatio, globalisaatio, työmarkkinareformit, eläkkeet, ikääntyminen, terveydenhuolto sekä hyvinvointivaltio. Hän on kirjoittanut ja ollut mukana kirjoittamassa useita kirjoja ja artikkeleita. Hänen viimeisin kirjansa on *After the Meltdown: The Future of Capitalism and Globalization in the Age of the Twin Crises* (Shoehorn, 2010).

Christopher Snowden

Christopher Snowden opiskeli historiaa Lancasterin yliopistossa ja on toiminut kokopäiväisenä kirjailijana ja toimittajana vuodesta 2009 alkaen. Hänen tutkimuksensa keskittyy kieltolakeihin, roska-tieteeseen ja julkiseen terveydenhuoltoon. Hän on kirjoittanut teokset *The Spirit Level Delusion* sekä *Velvet Glove, Iron Fist: A History of Anti-Smoking*. Hänen viimeisin teoksensa on *The Art of Suppression: Pleasure, Panic and Prohibition since 1800*.

Peter Boettke

Peter Boettke on taloustieteen professori George Masonin yliopistossa (GMU) sekä kapitalismin tutkimuksen BB&T-professori Mercatus Centerissä GMU:ssa. Hän on myös *Review of Austrian Economics* -julkaisun päätoimittaja. Peten henkilökohtaiset verkkosivut ovat <http://econfaculty.gmu.edu/pboettke/>.

Christopher Coyne

Christopher Coyne on taloustieteen F.A. Harper -professori George Masonin yliopiston Mercatus Centerissä. Hän on myös *Review of Austrian Economics* -julkaisun Pohjois-Amerikan osion toimittaja. Chrisin henkilökohtaiset verkkosivut ovat www.ccoyne.com.

Alkusanat

Kolmisenkymmentä vuotta sitten muistan lukeneeni sanomalehdestä haastattelun, jossa eturivin ruotsalainen sosialidemokraatti ilmaisi syvän pettymyksensä puolueensa aikaansaannoksiin. Hän katsoi, että sosialidemokratia oli täysin epäonnistunut päätehtävässään. Siis missä? ”Emme ole pystyneet tekemään ruotsalaisia onnellisiksi” kuului haastateltavan jämerä vastaus.

Avomielisyyden puuskassa paljastui hyvää tarkoittavan ammattipoliitikon rajaton kunnianhimo. Ihmisten onnellistaminen on kautta aikojen toiminut hallitsijoiden ja kirkkokuntien sortovallan oikeutuksena. Ylimaallisen jalo päämäärä on pyhittänyt kaikki keinot ja toistuvasti johtanut historiallisiin umpikujiiin ja kauhistuttaviin hirmutekoihin.

Demokraattisillakin vallanpitäjillä on sisäänrakennettu taipumus riistää ihmisiltä heidän itsemääräämisoikeutensa. Onnellisuuden optimointi on viimeisin veruke sekaantua kansalaisten yksityisasioihin. Onnemme mittausta onkin täydessä käynnissä. Silmäkantamaton työsarka on avautumassa politikoille ja byrokraateille.

Haastattelutekniikkaan perustava onnentutkimus on helposti kyseenalaistettavissa. Yhtä kaikki tulokset ovat osin hämmästyttäviä. Esimerkiksi kehitysmaiden ja kehittyneiden maiden onnellisuuserot ovat yllättävän pienet. Kansainvälisessä vertailussa tulotasot korreloi yllättävän heikosti onnellisuuden kanssa.

Onnellisuuspolitiikkaa?

Englantilainen ajatuspaja *The Institute of Economic Affairs* on tuottanut laajan, ”onnellisuuspolitiikkaa” käsittelevän selvityksen.¹ Oheinen julkaisu on laadittu sen pohjalta. Siinä tutkijat valottavat ongelmakenttää eri näkökulmista.

Christopher Snowdon toteaa vastoin yleistä käsitystä, että tasa-arvo, gini-kertoimella mitattuna, ei korreloi onnellisuuteen ainakaan kehittyneissä maissa. Sitä vastoin naapurikateudella on selvä vaikutus. Lähipiirin tuloerot tai suhteellinen menestys koetaan kiusallisina. Etäiset supervarakat eivät herätä vastavia tunteita.

Marc De Vos puolestaan erittelee onnellisuuden mittauksen ongelmia. Hän toteaa, että mitattu onnellisuus parhaimmillaankin on pinnallinen ja ontto käsite. Tärkeimmät kestäväen henkisen hyvinvoinnin tekijät jäävät kyselyissä taka-alalle. Alistettu ja näköalaton yksilö voi olla elämäänsä tyytyväisempi kuin stressaantunut yrittäjä tai ahdistunut taiteilija, mutta voiko tästä vetää mitään järkeviä johtopäätöksiä?

---

¹ ...and the Pursuit of Happiness, toimittanut Philip Booth.

Peter Boettke ja Christopher Coyne valottavat tätä problematiikkaa taloustieteen itävaltalaisen koulukunnan näkökulmasta. Onnellisuus on syvästi subjektiivinen kokemus ja siis oleellisilta osiltaan yksilöstä riippuvainen. Mikä tahansa ”onnellisuuspolitiikka” törmää heti kättelyssä ratkaisemattomiin sisäisiin ristiriitihin. Tekijät päätyvät korostamaan yksilön vapautta kulkea omaa tietään etsiessään ikiomaan kestävästä hyvinvointiaan.

Onni karkaa käsistä

Onnellisuuden maksimointi ei ole oikeutettu poliittinen tavoite eikä ihmisten onni voi eikä saa olla valtiovallan vastuulla. Luulisi, että politiikoilla olisi riittävästi tehtävää ylläpitäessään kunnan edellytykset vapaiden kansalaisten onnen tavoittelulle. Eri asia on tämän itsekeskeisen pyrkimyksen tarkoituksenmukaisuus. Onni karkaa käsistä, jos sitä määrätietoisesti tavoittelee. Tämän tiesivät jo antiikin kreikkalaiset.

Onni ei kuulu inhimillisiin perusoikeuksiin – se tulee, jos on tullakseen. Onni ei voi olla pysyvä olotila, vaan se on pikemmin sivutuote, joka kumpuaa mielekkään elämäntehtävän täyttämisestä. Onnen edellytyksiä voi tietenkin parantaa ja epäonnea torjua tai vaimentaa sekä yksilö- että yhteisötasolla. Varmuudella meille jää käteen vain oikeus olla onneton, kukin omalla tavallaan. Se on vapauden ja ihmisarvoisen elämän hinta.

Helsingissä 24.5.2012

Gustav von Hertzen

Hallituksen puheenjohtaja

Libera säätiö

Ovatko tasa-arvoisemmat maat onnellisempia?

CHRISTOPHER SNOWDON

Onni on tasainen käyrä

Kuvio, joka osoittaa, että mitään ei ole tapahtunut viiteenkymmeneen vuoteen, ei ehkä ole lupaavin alku radikaalille teorialle. Sodista, lamoista, öljykriiseistä, inflaatiosta ja valtion vaihtelevasta jalkapallomenestyksestä huolimatta itse todettu onnellisuus Isossa-Britanniassa ei ole muuttunut miksiäkään. Kun rikollisuuden kasvu räjähti, kansakunta ei sykähtänytkään; kun rikollisuus laski, hymykään ei vilahtanut. Uskonnot kuihtuivat, tauteja parannettiin, poliitikot tulivat ja menivät, korkokannat nousivat ja laskivat, mutta mikään ei hetkauttanut kansan onnellisuuslukeman vaakasuoraan marssia. Kysytäänpä ihmisiltä sitten onnellisuudesta, elämäntyytyväisyydestä tai sosiaalisesta hyvinvoinnista,¹ kansan mielialassa ei juurikaan ole tapahtunut muutosta sitten 1960-luvun – eli siis siitä lähtien, kun kyselyitä alettiin tehdä säännöllisesti.

Kansalliset onnellisuustutkimukset eivät juurikaan anna toivoa niille, jotka haluaisivat todistaa jonkin ilmiön lisänneen ihmisten onnea viimeisten 50 vuoden aikana. Sen sijaan ne, jotka haluavat todistaa, että jokin *ei* ole tehnyt meitä onnellisemmaksi, voivat pitää muuttumatonta linjaa todisteena lähes mille tahansa kuvaukselle. Se voisi esimerkiksi osoittaa terveyden tavoittelun olevan hyödytön poliittinen tavoite, jos otetaan huomioon, että kymmenellä vuodella vuoden 1965 jälkeen lisääntynyt todennäköinen elinikä ei ole johtanut onnellisuuden kasvuun. Voidaan myös väittää, etteivät naisten vapautusliike eikä hyvinvointivaltion laajeneminen ole sen kummemmin parantaneet ihmisen tilaa.

Tällaisia argumentteja ei juuri koskaan kuulla. Sen sijaan yleensä oletetaan, että taloudellinen kasvu ei ole onnistunut kasvattamaan hyvinvointia, mikä on ainainen väittelyn kohde. Tämä väittely alkoi jo kun Richard Easterlin havaitsi paradoksin nousevan bruttokansantuotteen ja tasaisena pysyvän onnellisuuden välillä USA:ssa vuonna 1974. Easterlinin paradoksin ovat tämän jälkeen haastaneet tutkijat, jotka sanovat onnellisuuden olleen myöskin nousussa.² Tämä polemiikki ei kuitenkaan ole tämän luvun aiheena. Me tyydymme siihen yksinkertaiseen tosiasiaan, että bruttokansantuotteen suurta kasvua viimeisten 50 vuoden aikana ei ole seurannut subjektiivisen hyvinvoinnin kasvu samassa suhteessa.

Vapaamarkkinoiden kriitikoille tämä merkitsee heidän uskomuksensa toteen käymistä eli kapitalismin loppua. Vaikka Easterlin ei koskaan väittänyt, että ihmiset olisivat onnellisempia “pysyvän tilan” (nollakasvun) taloudessa kuin kukois-

---

1 Vaikka näiden kolmen mittarin välillä on joitakin eroja, tulokset pysyvät melko lailla samoina, ja tulen käyttämään näitä termejä synonyymeina.

2 Veenhoven ja Hagerty, 2003; Stevenson ja Wolfers, 2008; Deaton, 2008.

tavassa vapaamarkkinataloudessa, muut ovat väittäneet näin hänen puolestaan. Nämä “kasvukriitikot”³ saattaisivat vastahakoisesti myöntää, että kaksi vuosisataa lisääntyvää hyvinvointia on parantanut elintasoja ennennäkemättömästi. He saattaisivat jopa olla houkuteltavissa myöntämään, että elämä on ollut parempaa kapitalistisessa lännessä kuin Neuvostoliiton työläisten paratiiseissa. He väittävät kuitenkin kivenkovaan, että tasaista viivaa osoittava onnellisuus merkitsee sitä, että kasvusta seuraavat hyödyt on viimein puristettu viimeiseen pisaraan ja että ihmisten euforisen tilan saavuttamiseen vaaditaan erilainen taloudellinen järjestelmä.

Olematon suhde onnellisuuden ja tasa-arvon välillä

Päädyttyään siihen kyseenalaiseen oletukseen, että taloudellinen pysähtyneisyys ei tee ihmisistä onnettomia, kasvuskriitikot ovat edelleen päätyneet siihen hypoteesiin, että tulojen tasoittamisella tulotaisiin saavuttamaan se, mihin tulojen nostamisella ei ilmeisesti kyetä. On ehdotettu, että ”tasa-arvoisemmissa” yhteiskunnissa elävät ihmiset ovat onnellisempia kuin sellaisissa maissa elävät ihmiset, joissa ero rikkaan ja köyhän välillä on suurempi. Jos asia on näin, tarkoittaisi se sitä, että vaurauden uusjako on tärkeämpää kuin vaurauden luominen. Onkin onnekas sattuma, että juuri näin tällaisten väitteiden tekijät ovat aina uskoneet.

Ajatus siitä, että egalitaristisissa yhteiskunnissa elämäntytyväisyys on korkeampi, on yleisempää poliittisten kommentaattoreiden ja vasemmistoaktivistien keskuudessa kuin akateemista kirjallisuutta tuntevien keskuudessa. *The Guardianin* kolumnisti Polly Toynbee väittää, että ”jokainen malli osoittaa, että kaikkein eriarvoisimmat yhteiskunnat ovat vähiten onnellisia”. Tämä ei yksinkertaisesti pidä paikkaansa. Jopa kirjassa, jota Toynbee käyttää todisteena – *Tasa-arvo ja hyvinvointi* – ei kertaakaan suoraan todeta, että tasa-arvoisemmat yhteiskunnat saavat paremmat tulokset onnellisuutta ja hyvinvointia mittaavissa tutkimuksissa.

Tasa-arvo ja hyvinvointi -teoksen kantava viesti vaikuttaa todellakin olevan se, että ”tasa-arvoisemmat yhteiskunnat ovat onnellisempia”, mutta nämä sanat on laitettu sen kirjoittajien Richard Wilkinsonin ja Kate Pickettin suuhun, vaikkeivät nämä kaksi yhteiskunnallista epidemiologia suurempaa vastarintaa olekaan esittäneet. Kun heitä painostetaan tämän kysymyksen tiimoilta, he toteavat, että ”eriarvoisuuden ja World Values Survey -tutkimuksen onnellisuusmittausten välillä ei ole mitään yhteyttä”⁴, vaikka he ovatkin valittaneet, että itse ilmoitetut todisteet ovat ”tunnetusti epäluotettavia”.

Vaikka olisivatkin epäluotettavia, eivät ne kuitenkaan ole niin epäluotettavia, etteivätkö Wilkinson ja Pickett käyttäisi näitä itse ilmoitettuja onnellisuustilastoja *Tasa-arvo ja hyvinvointi* -teoksensa ensimmäisillä sivuilla osoittamaan, että ”onnel-

---

3 Ben-Ami, 2010.

4 Wilkinson ja Pickett, 2010.

lisuustasot eivät nouse vaikka rikkaat maat rikastuvat edelleen”⁵ 6. Tämän Easterlinin paradoksiin viittaavan lausuman jälkeen koko loppukirja vakuutteleekin, että vaikka talouskasvu on saavuttanut käyttökelpoisuuden rajat, tuloerojen vähentäminen parantaa kansakunnan suorituskykyä kaikin tavoin lapsikuolleisuudesta jätteiden kierrätykseen.

Teos vihjailee vahvasti, että nämä parannukset johtavat onnellisuuden kasvuun, joten Toynbeen virhe on ymmärrettävä. Mutta vaikka kirja sisältää kymmeniä kaavioita kansakuntien suorituksista erilaisten kriteerien kannalta, onnellisuustilastoja ei koskaan koetella samalla tavoin. Vaikka onnellisuustutkimuksia pidetään tarpeeksi luotettavina haastamaan perinteinen uskomus siitä, että korkeammat tulot johtavat suurempaan onnellisuuteen, ei samaa todistetaakkaa vaadita siltä hypoteesilta, että suurempi tulojen tasavertaisuus johtaisi suurempaan onnellisuuteen. Tähän on hyvä syy. Kuvio 1 näyttää täydellisen vastaavuuden puutteen tulojen eriarvoisuuden ja onnellisuuden välillä maailman rikkaimmissa maissa.

Itseään egalitaristeiksi kutsuvat ovat innokkaina siteeraamassa subjektiivisen hyvinvoinnin 1960-luvun puolivälistä asti suorana pysyttelevää viivaa murskaavana todisteena siitä, että taloudellinen kasvu on hyödytöntä, mutta he harvoin mainitsevat sitä seikkaa, että eriarvoisuudella ei myöskään ole ollut havaittavaa vaikutusta onnellisuuteen viimeisten 50 vuoden aikana. Easterlinin työn valossa ilmeinen testi olisi eriarvoisuuden vertaaminen onnellisuuden tasoon ajan kuluessa, mutta harvat yhteiskuntatieteilijät ovat vaivautuneet tekemään niin. Arthur C. Brooks on harvinainen poikkeus⁷. Tutkimalla yhteiskuntakyselyn America’s General Social Survey (GSS) -tutkimuksen tuloksia, hän havaitsi silmiinpistävän yhteyden puutteen näiden kahden muuttujan välillä:

Jos egalitaristit ovat oikeassa, keskimääräisten onnellisuuden tasojen pitäisi olla laskemassa. Mutta ne eivät ole. Edellä mainittu GSS osoittaa, että vuonna 1972 väestöstä 30 prosenttia totesi, että he olivat “erittäin tyytyväisiä” elämäänsä; vuonna 1982 tämä luku oli 31 prosenttia, vuonna 1993 se oli 32 prosenttia ja vuonna 2004 se oli 31 prosenttia. Toisin sanoin mitään huomattavaa muutosta ilmoitetussa onnellisuudessa ei ole tapahtunut – vaikka tulojen eriarvoisuus kasvoi jopa puolella. Onnellisuuden tasot ovat todellakin osoittaneet heilahtelua viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana, mutta tulojen eriarvoisuus ei selitä mitään näistä.

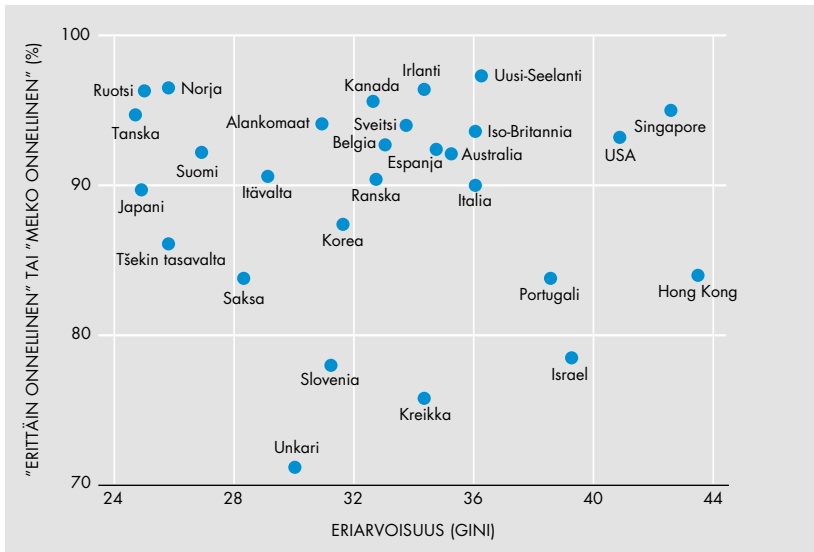
---

5 Ibid., 8.

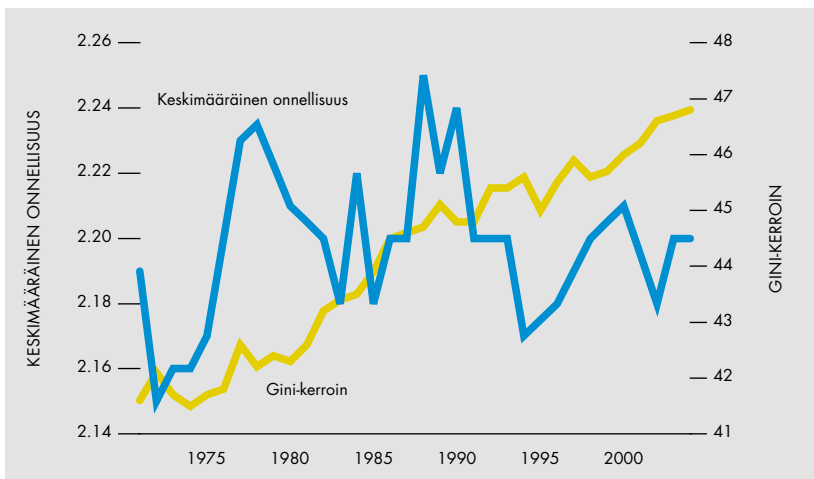
6 *Tasa-arvo ja hyvinvointi*-teoksessa ilmoitetaan myös muut itse ilmoitetut mittaukset, kuten luottamus ja lasten hyvinvointi.

7 Brooks, 2007.

Kuvio 1. ”Erittäin onnellinen” tai ”melko onnellinen” (%)

Kuvio 2. Keskimääräinen onnellisuus

Kuvio 2 osoittaa eriarvoisuuden ja onnellisuuden tasojen vertailun USA:ssa vuodesta 1965 eteenpäin.⁸ Ilmiselvä yhteyden puute tukee jälleen selvästi näkemystä siitä, että eriarvoisuudella on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta onnellisuuteen.

Onnellisuusmittaukset perustuvat väistämättä subjektiiviselle aineistolle ja on jo kauan ollut hyväksyttävä, että ihmiset tottuvat korkeampaan elintason ja vain kasvattavat pyrkimyksiään. Tätä jatkuvaan elintason kohentamiseen tähtäävää kaavaa kutsutaan pahaenteisesti “hedonistiseksi oravanpyöräksi”. Objektiivisemmän hyvinvoinnin mittaustavan etsintä johti eräät tutkijat näkemään itsemurhan valintaa merkinä epäonnellisuudesta⁹.

Tieteellinen kirjallisuus osoittaa, että eriarvoisuuden ja itsemurhan välillä ei ole positiivista yhteyttä.¹⁰ Kuten kuvio 3 osoittaa, rikkaita kansakuntia verrattaessa vastaavuus on päinvastainen. Itsemurhaluvut ovat keskimäärin matalampia maissa, joissa eriarvoisuus on suurempi – negatiivinen yhteys, joka myönnetään jopa *Tasa-arvo ja hyvinvointi* -teoksessa¹¹. Kirjoittajat kuitenkin väittävät, että korkeampia itsemurhalukuja tasapainottavat alhaisemmat henkirikostilastot, mutta faktat eivät tue tätä argumenttia.¹²

Verrataanpa sitten “tasa-arvoisempia” maita “vähemmän tasa-arvoisten” kanssa tai tutkitaan jokaista maata pitkällä aikavälillä, kansallinen mieliala pysyttelee itsepäisen välinpitämättömänä tulotason eroavaisuuksia kohtaan. Tämä on totta, katsotaanpa sitten onnellisuutta, subjektiivista hyvinvointia, elämäntyytyväisyyttä tai kaikkien näiden kolmen edustusta.

Tutkimuskirjallisuus onnellisuudesta ja eriarvoisuudesta

Karkeiden tilastotietojen vertailu kokonaisten maiden välillä on huono työväline, mutta monimutkaisemmat yritykset sen varmentamiseksi, vaikuttaako eriarvoisuus onnellisuuteen, eivät ole tuottaneet vakuuttavaa näyttöä. Näistä ehkäpä ajatuksia herättävin oli tutkimus, jonka suorittivat Alesina kumppaneineen¹³ (2004) ja joka osoitti, että eriarvoisuus vaikutti joissain tapauksissa onnellisuuteen, mutta oli pääasiassa riippuvainen sosiaalisista asenteista eikä eriarvoisuudesta sinänsä. Tähän johtopäätökseen tulivat myös Biancotti ja D’Alessio (2008), Hopkins (2008) ja Bjørnskov kumppaneineen (2010) tutkimuksissaan. Vaikka saattaisi olla odotettavissa, että rikkaita huolestuttaisi eriarvoisuus vähemmän kuin köyhiä, asia ei kuitenkaan välttämättä ole näin. Alesinan tutkimuksen mukaan alhaisen tulotason eurooppalaisia eriarvoisuus harmistutti, kun taas alhaisen tulotason amerikkalai-

---

8 Johns ja Ormerod, 2007: 40.

9 Koivumaa-Honkanen et al., 2003; Daly and Wilson, 2008.

10 Mellor ja Milyo, 2001; Rodríguez, 2005; Minoiu ja Rodríguez, 2008.

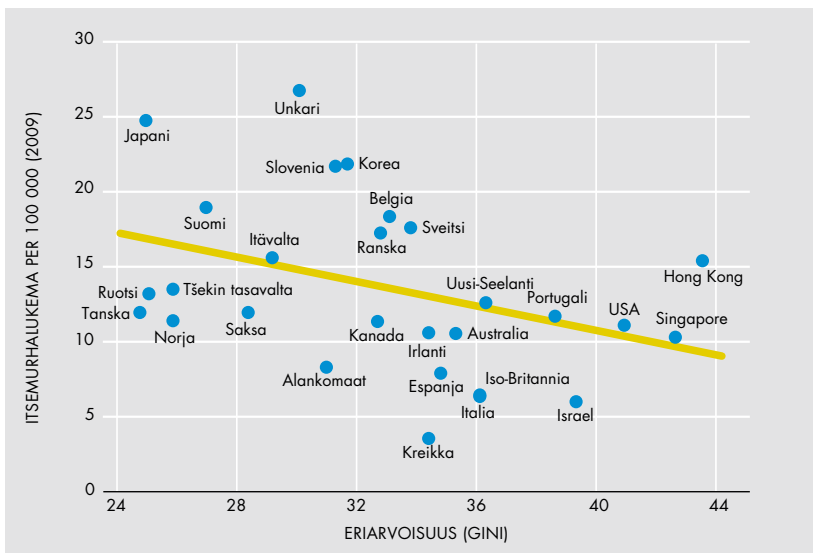
11 Wilkinson ja Pickett, 2009: 175.

12 Snowdon, 2010: 82.

13 Jatkossa viitataan vain Alesina.

Kuvio 3. Itsemurhalukema per 100 000 (2009)

siin se ei “vaikuttanut lainkaan”. Rikkaat amerikkalaiset ilmaisivat useammin harmistusta eriarvoisuudesta kuin köyhemmät maanmiehensä, kun taas vasemistolaiset olivat herkempiä muutoksiin varakkuuden jakautumisessa Atlantin molemmin puolin.

Alesina kumppaneineen selittivät paradoksin amerikkalaisten suvaitsevaisuudesta eriarvoisuutta kohtaan monet Euroopan maat kellistävästä varakkuusesta huolimatta viittaamalla vallitsevaan uskomukseen siitä, että varakkuus on kovan työn ja meriitin ansiota – näkökanta, jonka Euroopassa jakavat laajalti vain rikkaat. Toisin kuin eurooppalaisilla, amerikkalaisilla on taipumusta nähdä eriarvoisuus perusteltuna ja varakkuuden uusjako epärealistisena. Amerikkalaisilla on suurempi usko sosiaaliseen liikkuvuuteen; köyhät uskovat rikastuvansa ja rikkaat pelkäävät köyhtyvänsä. Alesinan mukaan 60 prosenttia eurooppalaisista uskoi köyhien olevan köyhyysloukussa, kun taas vain 30 prosenttia amerikkalaisista ajatteli samoin. Kun heiltä kysyttiin, olivatko köyhät laiskoja, prosenttiluvut olivat täysin päinvastaiset.

Perustuivatpa nämä uskomukset todellisuudelle tai eivät, tutkimus osoitti, että käsitykset oikeudenmukaisuudesta ja sosiaalisesta liikkuvuudesta ovat tärkeämpiä kuin eriarvoisuus itsessään. Eriarvoisuus tekee jotkut ihmiset onnettomammiksi kun taas toiset pitävät siitä. Suurin osa ilmaisee välinpitämättömyyttä. Tämä voi johtua siitä, että he eivät ole tietoisia eriarvoisuuden asteikosta maassaan tai että he eivät pidä eriarvoisuutta luonnostaan epärealistisena. Huolimatta siitä, mitä yksilölliset reaktiot saattavat olla, mikään ei viittaa siihen, että amerikkalaiset tai

eurooppalaiset olisivat niin närkästyneitä eriarvoisuudesta, että tämä yksittäinen taloudellinen muuttuja voisi olla vastuussa kokonaisen kansakunnan onnellisuuden laskusta.

Todisteet siitä, että eriarvoisuus olisi suoraan verrannollinen kansallisen onnellisuuden alhaisiin tasoihin, ovat vähäisiä. Helliwell (2003) päätteli varovasti, että hyvinvoinnin tasot olivat korkeammat kun tulot jakautuivat tasaisemmin, ja Fischer (2009) päätyi siihen tulokseen, että elämäntyytyväisyyspisteillä oli negatiivinen yhteys verojen jälkeisten tulojen eriarvoisuuteen. Graham ja Felton (2005) havaitsivat sekalaisia todisteita siitä, että eriarvoisuus vaikuttaisi onnellisuuteen Latinalaisessa Amerikassa.

Ott (2005) ja Clark (2003) puolestaan havaitsivat, että onnellisuudella oli positiivinen yhteys tulojen eriarvoisuuteen, ja jälkimmäinen totesi, että “yksilöt näyttävät pitävän eriarvoisuudesta sen sijaan, että olisivat sitä vastaan”¹⁴. Tomesin (1986) aikaisempi tutkimus tuli samaan lopputulokseen, ja 119 kansakunnasta tehdyssä tutkimuksessa Berg ja Veenhoven (2010) päättelivät, että eriarvoisuudella ei ollut negatiivista vaikutusta onnellisuuteen. Absoluuttisten tulojen tutkimisen jälkeen Berg ja Veenhoven itse asiassa raportoivat mahdollisista myönteisistä vaikutuksista:

Nykymaailmassa kansakuntien tulojen eriarvoisuuden ja kansalaisten keskimääräisen onnellisuuden välillä ei juurikaan ole yhteyttä. Varakkuutta tutkittaessa tulee esiin jossain määrin positiivinen vastaavuus. Ei ole olemassa selkeää tulojen eriarvoisuuden tasoa, jonka jälkeen onnellisuus laskisi. Tulojen eriarvoisuus ei korreloi onnellisuuden eriarvoisuuden kanssa, kun varakkuus on otettu huomioon. Vaikka tulojen eriarvoisuudella saattaa olla huonot puolensa, eriarvoisuuden hyvät puolet selvästikin painavat enemmän.

Suurin osa tutkimuksista on todennut, että eriarvoisuudella ei ole huomattavaa vaikutusta onnellisuuteen kumpaankaan suuntaan. Kaikkien listaaminen kävisi pitkäveteiseksi, mutta muutamien esimerkin antaakseni Luttmer (2004) sekä Bjørnskov kumppaneineen (2010) havaitsivat, että eriarvoisuudella ei ollut mitään vaikutusta onnellisuuteen; Fahey ja Smyth (2004) totesivat, että sillä ei ollut vaikutusta elämäntyytyväisyyteen; Senik (2002) ei löytänyt mitään todisteita sen vaikutuksesta onnellisuuteen Venäjällä; Schwarze ja Härpfer (2003) eivät löytäneet todisteita siitä, että eriarvoisuuden väheneminen olisi parantanut hyvinvointia Saksassa; Veenhoven (1996) ei nähnyt yhteyttä tulojen eriarvoisuuden ja “onnellisen elinajanodotteen” välillä; ja Helliwellin ja Huangin 75 maata koskeva tutkimus (2006) ei havainnut tulojen eriarvoisuudella olevan mitään vaikutusta subjektiiviseen hyvinvointiin.

Lyhyesti sanottuna on olemassa vain häviävän pieni määrä todisteita tukemaan väitettä, että eriarvoisuus vaikuttaisi negatiivisesti yhteiskuntien onnellisuuteen. Eriarvoisuus saattaa vaikuttaa eri ihmisiin eri tavoin riippuen maasta, jossa he asuvat, heidän poliittisista näkökannoistaan ja omista tuloistaan. Nämä vaikutukset voivat olla positiivisia, negatiivisia tai olemattomia, mutta niillä on vähän tai ei lainkaan vaikutusta yhteiskunnan hyvinvointiin sellaisenaan.

Kirjallisuuskatselmuksessaan Clark ja Senik (2010) päätyivät siihen tulokseen, että empiirinen tutkimus on “pyrkinyt osoittamaan yksiselitteisen yhteyden ex post tulojen eriarvoisuuden ja onnellisuuden välillä”. Hopkinsin samankaltaisessa tutkimuksessa (2008) todettiin, että “lyhyessä katsauksessa teoreettiseen kirjallisuuteen selvisi, että on olemassa mahdollisia malleja suhteellisista huolista, missä eriarvoisuus on huono ja missä se on hyvä, ja missä eriarvoisuuden eri muodoilla on vastakkainen vaikutus.”

Libertaarille kommentaattorille Will Wilkinsonille onnellisuutta käsittelevä tutkimuskirjallisuus toimii amerikkalaisen taloudellisen mallin puolustuksena: “Tilastotiedot näyttävät, että valtion uusjaon lisääntyminen sen paremmin kuin tulojen eriarvoisuuden alhaisemmat tasot eivät tee meitä onnellisemmiksi, kun taas korkeammat taloudellisen vapauden tasot ja korkea tulojen keskitaso korreloivat vahvasti subjektiivisen hyvinvoinnin kanssa”.¹⁵

Vasemmiston kommentaattoreilla ei juurikaan ole panoksia tämän väitteen alas ampumiseksi. Jopa Richard Layard, joka omaksui eriarvoisuus/onnellisuus-hypoteesin jo aikaisessa vaiheessa¹⁶, hyväksyy, ettei “vielä ole suoria todisteita osoittamaan, että eriarvoisuus sinänsä vaikuttaisi tietyn yhteiskunnan yksilöiden onnellisuuteen”¹⁷. Kirjassaan *Happiness: Lessons from a new science* hän myönsi, että “oletuksena oli ennen, että ihmiset eivät pidä eriarvoisuudesta. Mutta kasvava määrä todisteita osoittaa, että jotkin ryhmät (sellaiset, jotka ovat liikkuvaisia tai tuntevat olevansa liikkuvaisia) itse asiassa pitävät siitä.”

Hyväksytyään sen, että eriarvoisuudella on vähän tai ei lainkaan vaikutusta onnellisuuteen, Layard sen sijaan väittää, että jokainen ylimääräinen ansaittu dollari tuo enemmän onnellisuutta köyhille kuin rikkaille. Tämä saattaa olla totta, mutta vaikka Layard mainitsee tämän tulojen uusjakoa tukevana esimerkkinä, se on oikeastaan vain väite, jonka avulla köyhistä tulisi rikkaampia, eikä ole lähimainkaan varmaa, että köyhät rikastuisivat sen nopeammin vakaassa egalitaristisessa järjestelmässä kuin kasvavilla vapaille markkinoilla.

---

15 Wilkinson, 2007: 1.

16 Layard 1980.

17 Layard, 2005; 52.

Kun valtava kasa tutkimuksia ovat teoriaa vastaan, miksi niin monet ihmiset edelleen uskovat – lainatakseni London Equality Groupia – että “tasa-arvoisemmat yhteiskunnat ovat onnellisempia”? Osittain tämä selittyy akateemisen kirjallisuuden tahattomalla vääristymisellä julkisissa tiedotusvälineissä, mutta se on myös seurausta siitä, että tietoviisaat sekoittavat “tulojen eriarvoisuuden” ja “suhteellisen tulo”. Tämä sekaannus on ymmärrettävä. Nämä kaksi käsitettä tuntuvat tarkoittavan samaa, mutta suhteellinen tulo ei merkitse tulojen eriarvoisuutta, kuten Clark ja Senik (2010) osoittavat: “Nämä kaksi käsitettä ovat tietenkin erilaiset, sillä tulovertailut viittaavat tiettyyn tuloeroon yksilöiden tulojen ja joidenkin muiden oleellisten osapuolten tulojen välillä, kun taas tulojen eriarvoisuus viittaa tulojen kokonaisvaltaiseen jakautumiseen yhteiskunnassa.”

Tämä erottelu saattaa vaikuttaa päivänselvältä Clarkin ja Senikin kaltaisille onnellisuuden tutkijoille, mutta nämä kaksi konseptia ovat sulautuneet yhteen populaarikirjallisuudessa. Yksinkertaisesti sanottuna suhteellinen tulo erottaa sinut naapuristasi, ystävästäsi ja perheestäsi. Tulojen eriarvoisuus puolestaan viittaa eroon maan rikkaimpien ja köyhimpien ihmisten kesken. Vielä yksinkertaistaen voimme sanoa, että tulojen suhteellisuus saa aikaan kateellisia katseita piha-aidan yli, kun taas tulojen eriarvoisuus houkuttaa etäisten rikkaiden kateutta.

Suurin osa tutkimuksista suhteellisten tulojen vaikutuksia koskien on tullut siihen tulokseen, että ihmisten onnellisuuteen todellakin vaikuttavat heidän ympärillään olevien tulot.¹⁸ Vaikutuksen suuruus on kyseenalainen. Jotkin tutkimukset arvioivat, että naapurin ansaitsema ylimääräinen dollari vaikuttaa onnellisuuteen samalla tavoin kuin 10–30 sentin henkilökohtainen menetykset.¹⁹ Näiden projektoiden huipulla sekä Ferrer-i-Carbonell (2005) että Luttmere (2004) laskivat, että naapurin ansaitsemalla ylimääräisellä dollarilla on lähes sama vaikutus onnellisuuteen kuin itse menetetyllä dollarilla.

Ystävien ja naapureiden tulot vaikuttavat onnellisuuteen osittain, koska ne vaikuttavat pyrkimyksiin. Kuten Stutzer (2004) on väittänyt, hyvinvointi riippuu ansioiden ja pyrkimysten välisestä kuilusta. Kun vertailuryhmän jäsenet ansaitsevat enemmän ja hankkivat uutta omaisuutta, he näyttävät meille, että elintaso, jonka kerran kuvittelimme kuuluvan vain rikkaille, onkin kaltaistemme ihmisten tavoitettavissa.

Tämä on asian yksi puoli. Toinen on suoranainen “statusahdistus”. Kenties kuuluisin behavioristinen koe tällä alueella oli Harvardin Julkisen terveydenhuollon koulun opiskelijoille tehty tutkimus, jossa he vastasivat kysymyksiin suhteellisesta ja absoluuttisesta tulosta. Kun heiltä kysyttiin, ansaitisivatko he mieluum-

---

¹⁸ Weisbach, 2008.

¹⁹ Layard, 2005: 46, 252.

min 50 000 dollaria kun muut ansaitsisivat puolet tästä, vai 100 000 dollaria, kun muut ansaitsisivat kaksinkertaisen määrän. Puolet heistä sanoivat, että he ottaisivat mieluummin alhaisemman palkan kuin alhaisemman statuksen.²⁰

Tätä huomiota herättävää löydöstä on siteerattu laajalti todisteena suhteellisen tulon valtavasta merkityksestä nykyajan yhteiskunnassa. Se näkyy selvästi sekä Robert H. Frankin *Luxury Fever* että *Happiness- ja Tasa-arvo ja hyvinvointi*-teoksissa. Jälkimmäisessä sitä pidetään todisteena siitä, että ”ihmisten halu suurempiin tuloihin on todellisuudessa halu korkeampaan statukseen”²¹.

Tämä on kaukaa haettu johtopäätös näin vähäisten todisteiden perustella. Koska suurin osa vastaajista oli opiskelijoita, harva ansaitsisi edes 50 000 dollaria todellisessa elämässä, ja kysely saattoi vaikuttaa hypoteettiselta moraalikokeelta. Alhaisemman summan valinneet saattoivat ilmaista vastenmielisyytensä materialismia kohtaan. Kertoo paljon, että henkilökunnan jäsenistä useimmat eivät olisi uhranneet rahaa statuksen vuoksi.

Myöhempi samojen tutkijoiden tutkimus tuotti mielenkiintoisia tuloksia. Kun kysely käännettiin muihin kuin taloudellisiin seikkoihin, 18 prosenttia opiskelijoista olisi mieluummin kärsinyt ”kaksi epämiellyttävää hammashoitoa” yhden sijaan, kunhan muut ihmiset joutuisivat käymään neljä kertaa hammaslääkärillä sen sijaan, ettei heidän tarvitsisi käydä lainkaan. Kolmetoista prosenttia väitti, että he hyväksyisivät korkeammat lapsikuolleisuusluvut sen sijaan, että lapsikuolleisuus muissa maissa olisi vähäisempi – kyseessä olivat siis julkisen terveydenhuollon opiskelijat. Kun heille annettiin vaihtoehdoksi olla sairaana kuusi päivää kun muut taas olivat sairaana kaksi päivää, yksitoista prosenttia vastaajista väitti olevansa mieluummin sairaana yhdeksän päivää, kunhan muut olisivat sairaana kaksitoista päivää. Sama määrä vastaajista sanoi, että he mieluummin kärsisivät useammin rikotuista autoista ja pahemmista ilmansaasteista, kunhan rikollisuus ja ilmansaasteet olisivat vielä pahemmat muille.²²

Käytännöllinen tulkinta näistä tuloksista olisi se, että huomattava määrä vastaajista ei ottanut koetta kovin vakavasti, tai ei ymmärtänyt kysymyksiä, tai heillä oli muuten hyvin omituinen elämäntavotus. Mikä sitten onkaan totuus, on selvää, että taisteluun statuksesta liittyy paljon muutakin kuin tulot. Jos ihmiset ovat valmiita menemään juurihoitoon vain nostaakseen statustaan, on kohtuullista olettaa, että he kilpailevat aivan mistä tahansa. Vaikka suhteellisilla tuloilla on merkitystä, kaikenlaiset muut suhteelliset arvot merkitsevät aivan yhtä paljon. Keskittymällä vain rahaan itseään egalitaristeina pitävät jättävät huomiotta ihmisen sisäisen halun kunnioitukseen ja statukseen, joka ei olisi yhtään vähemmän voimakas vaikka materialistista nautintoa ei olisikaan olemassa.

---

20 Solnick ja Hemenway, 1998.

21 Wilkinson ja Pickett, 2009: 225.

22 Solnick ja Hemenway, 2005.

Vaikka tekisimmekin sen väärän oletuksen, että tuloista johtuva kateus on eräs tärkeimmistä epäonnellisuuden määrittäjistä nykyajan yhteiskunnassa, mitä tämän suhteen voitaisiin tehdä? Suhteellisen tulon merkitys, jota teoreetikot eivät koskaan unohda mainita, ei ole sen suoma omaisuus vaan sen tuoma status. Statuskilpailua ei ruoki niinkään eron suuruus kuin se, että ero on yleensä olemassa. Suhteelliseen tuloon kohdistuva kateus on väistämätöntä aina kun tuloissa on eroja, eikä suhteellisen tulon psykologisia vaikutuksia voi lievittää: ne joko ovat olemassa tai eivät ole. Pelkkä kuilun kaventaminen ei auta, koska status voi muuttua yhdestäkin dollarista. Jos suhteellinen tulo on ylipäättään ongelma, se on ongelma, jonka voi ratkaista ainoastaan pitämällä huolta siitä, että kenelläkään ei ole enemmän kuin toisella.

Karl Marx ilmaisi mielipiteensä suhteelliseen tuloon kohdistuvasta kateudesta teoksessa *Wage, Labour and Capital* (1847): “Talo voi olla suuri tai pieni; niin kauan kuin naapuritalot ovat myöskin pieniä, se täyttää sosiaaliset vaatimukset asumukselle. Mutta jos pienen talon viereen kohoaa palatsi, talo kutistuu majaksi.”

Kuten monet Marxin ideoista, tässä on enemmän järkeä teoriassa kuin käytännössä. Todellisessa maailmassa kukaan ei rakenna palatsia kadulle, jossa on pieniä taloja. Olet sitten rikas tai köyhä, naapurisi talo on todennäköisesti samankokoinen, ellei identtinen omasi kanssa. Lisäksi hyvinvointiisi voi vaikuttaa naapurisi eikä joku etäinen miljonääri. Kuten Alain de Botton sanoo teoksessa *Status Anxiety*: “Me kadehdimme niitä, joiden kaltaisia koemme olevamme; me kadehdimme vain vertailuryhmiemme jäseniä”²³.

Asuimme sitten Miljonäärikadulla tai slummikorttelissa, vertailuryhmämme koostuu itsemme kaltaisista ihmisistä. Jos asemaan liittyvän huolet olisivat ratkaisevia, rikkaat muuttaisivat köyhään naapurustoon saadakseen suurimman mahdollisen edun suhteellisesta vauraudestaan! Todellisuudessa, kuten me kaikki, he elävät yleensä sellaisten joukossa, joiden tulot ovat samaa tasoa. Tästä seuraa, että millä tahansa kadulla ei juurikaan näe tulojen eriarvoisuutta. Monet Britannian osat hyötyisivätkin hiukan vähäisemmästä tasa-arvoisuudesta ja hiukan isommista tuloista. Monissa maalaiskylissä taas maanomistajien, vuokratilijelijöiden, työläisten ja maaseudun köyhälistön välillä vallitsee merkittävä tulojen eriarvoisuus, ja silti he pystyvät saavuttamaan sosiaalisen harmonian tason, jollaisesta egalitaristisemmissä kaupunkikortteleissa saatetaan vain unelmoida.

Eriarvoisuus ei ole vakavaa eikä haitallista ystävien ja naapureiden kesken, ja he muodostavat oleellisen vertailuryhmän. Vaikka näkisimme puuttumisen naapureiden väliseen eriarvoisuuteen tarpeelliseksi, perinteisellä vaurauden uusjako-

politiikalla ei todennäköisesti ole mitään vaikutusta, sillä kuten Niemietz²⁴ toteaa, naapurit ovat yleensä samalla verotustasolla.

Huolet suhteellisesta tulosta vaikuttavat pyrkimyksiin ja siten onnellisuuteen, mutta nämä huolet ovat yhtä yleisiä ”tasa-arvoisemmissa” maissa kuin ne ovat ”vähemmän tasa-arvoisissa” maissa (paitsi jos ”tasa-arvoisemmat” maat harjoittavat puhdasoppista kommunismia). Yksilöiden keskeisen statuskilpailun sekoittaminen tulojen eriarvoisuuteen kansallisella tasolla on tässä keskustelussa harhaanjohtavaa.

Asenteet eriarvoisuutta kohtaan

Vuonna 2007 Sosiaalisen ja taloudellisen tutkimuksen instituutti etsi vastausta kysymykseen, miksi ”suurin osa ihmisistä tuntuu hyväksyvän laajalle levinneen sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden” Englannissa.²⁵ Tutkimustulosten perusteella he olivat sitä mieltä, että englantilaisia eivät juurikaan harmittaneet muiden korkeammat tulot, huolimatta siitä, olivatko nämä muut kaukana vai lähellä:

Meidän mukaamme sosiaaliset vertailut ovat edelleenkin monella tapaa kapea-alaisia ja tietämys eriarvoisuuden todellisesta laajuudesta on edelleen rajallinen. Ihmisten tekemät vertailut näyttävät perustuvan elämäntapaan ja kulutukseen. Täten he eivät siis paheksu erittäin rikkaita eivätkä muitakaan itseään lähempänä olevia, jotka ovat pärjänneet paremmin elämässään. He ovat kuitenkin erittäin tietoisia eduistaan verrattuna yhteiskunnan vähempiosaisiin jäseniin.

Me emme juurikaan vertaa itseämme ”etäisiin rikkaisiin”, kuten J.K. Galbraith heitä kutsui, ja kuitenkin juuri etäiset rikkaat askarruttavat eriarvoisuusteoreetikkoja. Vastoin kaikkia todisteita, Wilkinson ja Pickett väittävät, että ”vertaamalla itseämme rikkaisiin ja kuuluisiin, me muut vaikutamme alempiarvoisilta... rikkaiden kulutus vähentää kaikkien muiden tyytyväisyyttä siihen, mitä heillä on, saamalla sen näyttämään alempiarvoiselta”²⁶.

Oliver James vihjailee samaan suuntaan kuluttajuuden vastaisessa polemikassaan *Affluenzassa*: ”Kauan sitten me seurasimme kadullamme asuvia Virtasia. Nykyään seuraamme TV:n ansiosta Beckhameja”²⁷.

Kuvitelkaamme hetki, että Oliver James olisi oikeassa ja että statusahdistus ei hyppää puutarha-aidan yli vaan hiipii koteihin televisioantennin kautta. Jos sivuutamme sen seikan, että esimerkiksi Ruotsin kaltaisilla ”tasa-arvoisemmilla” mailla on runsaasti korkean profiilin miljardöörejä ja jalkapallokuuluisuuksia

---

24 2011: 102.

25 Pahl et al., 2007.

26 2009: 222.

27 2007: 42.

omasta takaa, meidän tulee kysyä, onko ”ongelmaan” rikkaiden ihmisten esiintymiselle televisiossa käytännön ratkaisua.

Kysymys kuuluu jälleen: mitä voimme tehdä asialle? Kun olemme hyväksyneet sen, että suhteellisen tulon vaikutuksiin voidaan puuttua vain takaamalla kaikille samat tulot, valtio saattaisi päättää panna täytäntöön täydellisen palkkojen yhdenvertaisuuden tietyllä seudulla. Tämä jättäisi kansalaiset kuitenkin alttiiksi television onnea uhkaaville kuville menestyneemmistä kanssaihmisistä. Valtio saattaisi tällöin toteuttaa tulojen tasaamisen halki koko maan, mutta jopa silloin muiden maiden törkyrikkaat näkyisivät edelleen ruudulla.

Kun kerran valtio ei voi pakottaa muita maita samalle egalitaristiselle tielle, ainoa tehokas keino estää ihmisiä tuntemasta itsensä ”alempiarvoiseksi” olisi tarttua ohjaimiin median suhteen ja kieltää ulkomaalaiset televisio-ohjelmat. Toisin sanoen yhteiskunnan, joka haluaa maksimoida onnellisuutensa minimoimalla suhteellisesta tulosta johtuvaa ahdistusta, täytyy aikaansaada kokonaispalkan yhdenvertaisuus ja eristäytyä ulkopuolisesta maailmasta. Tämä ei ole järjestelmä, joka on kohentanut elämäntyytyväisyystuloksia sitä yrittäneissä maissa.

Eriarvoisuusteoreetikot kritisoisivat tätä ”reduction ad Pohjois-Korea” -väitteenä. He protestoisivat, että he eivät ole ehdottamassa tulojen tasa-arvoisuutta kirjaimellisesti. Sen sijaan he vetoavat siihen, että maiden pitäisi olla ”tasa-arvoisempia”; tämä on ”oksymoroni” eli mahdottomuus, joka tulee suoraan Orwellin romaanista *Eläinten vallankumous*. Tätä esittämäni tilannetta ei ole tarkoitettu vitsiksi. Sen sijaan se on ainoa looginen ratkaisu ongelmiin, jotka vaivaavat eriarvoisuusteoreetikkoja. Tässä tapauksessa kyse on todella ”kaikki tai ei mitään” -tilanteesta. Suhteellisen tulon aiheuttaman ahdistuksen vaikutusta voidaan lievittää ainoastaan estämällä tulojen suhteellisuus, ja (oletetusti) meitä itseämme vahingoittava halu vakoilla ”Beckhameita” televisiosta voidaan parantaa vain pääsemällä eroon Beckhameista tai televisiosta.

Myötäilyämme Oliver Jamesin uskomusta siitä, että arvioimme itseämme miljonäärijalkapalloilijoiden mittapuun mukaan, palatkaamme onnellisuustutkimuksiin, jotka eivät osoita mitään tällaista. Vaikka rikkaiden ihmisten esiintyminen televisiossa olisi merkki eriarvoisuudesta – mitä se ei ole – todisteet eivät tue näkemystä siitä, että he olisivat vaaraksi onnellisuudelle. Mitä todisteet varsinaisesti osoittavat, on se, että ystävien, perheen ja naapureiden tulot on *yksi niistä tekijöistä*, joilla on *jonkin verran merkitystä joidenkin ihmisten* henkilökohtaisen onnellisuuden kannalta.

Toisin kuin James kumppaneineen, Virtaset säilyvät viiteryhmänämme ja, kuten odottaa saattaa, ihmiset, joiden kanssa olemme eniten tekemisissä, vaikuttavat eniten pyrkimyksiimme ja hyvinvointiimme. Esimerkiksi Luttmer (2004) havaitsi, että ”naapureiden tulojen vaikutus on huomattavan suuri niille, jotka ovat paljon tekemisissä naapureidensa kanssa, mutta ei niille, jotka ovat enemmän

tekemisissä sukulaistensa, naapuruston ulkopuolella asuvien ystäviensä tai työtovereidensa kanssa.”

Blanchflowerin ja Oswaldin kahdeksan sanan loppupäätelmä on niin ytimekäs ja täsmällinen arvio todisteista kuin mahdollista: ”Rahalla saa onnea. Ihmiset välittävät myös suhteellisesta tulosta.”

Näistä kahdesta raha merkitsee eniten. Bartolini kumppaneineen (2008) esimerkiksi painottaa, että ”absoluuttinen tulo on tärkein tekijä onnellisuudelle”. Tämä yksinkertainen totuus ei heijastu populaarikirjallisuudessa, joka menee todisteita pidemmälle ehdottamalla, että suurempi vauraus ei tee meistä onnellisempia ja että omaisuutta hamutaan vain ja ainoastaan statuksen vahvistamiseksi. Tämä johtaa seuraavan *Tasa-arvo ja hyvinvointi* -teoksesta lainatun kaltaisiin ylimalkaisiin lausahduksiin: ”Paremmen yhteiskunnan sijaan ainoa asia, johon lähes kaikki pyrkivät, on heidän oman asemansa parantaminen olemassa olevassa yhteiskunnassa”²⁸.

Itse asiassa onnellisuustutkimukset ovat olleet tehokkaita osoittamaan, että tavoittelemme kaikenlaisia asioita ja että vain harvoilla niistä on mitään tekemistä omien rahojemme kanssa, saati sitten muiden rahojen. Usko jumalaan²⁹, hyvä valtion hallinto³⁰, henkilökohtainen vapaus³¹, taloudellinen vapaus³² ja sosiaalinen pääoma³³ ovat kaikki asioita, joiden on todistettu parantavan onnellisuutta. Työttömyys³⁴, krooniset sairaudet ja avioero³⁵ ovat puolestaan asioita, joiden on todistettu aiheuttavan epäonnellisuutta. Kestävän avioliiton rahallisen vastineen on arvioitu olevan 100 000 dollaria vuodessa, kun taas työttömyys maksaa yksilölle 60 000 dollaria vuodessa onnellisuudessa³⁶.

Näiden havaintojen perusteella voisimme kohtuudella odottaa onnellisimpien kansakuntien olevan sellaisia, joissa on enemmän uskonnollisia yksilöitä, vahva yhteisöllisyyden tunne, matalat työttömyysluvut, matalat avioeroluvut sekä avoin hallinto, joka kannustaa ihmisiä henkilökohtaiseen ja taloudelliseen vapautteen. Kuvastaako tämä ”tasa-arvoisempia” kansakuntia? Lähes kaikissa tapauksissa vastaus on ”ei”.

Kuviot 4 ja 5 näyttävät kaksi sosiaalisen pääoman mittaria: itse ilmoitetun luottamuksen tasot sekä yhteisöjärjestöihin osallistumisen tason (urheilukerhot, hyväntekeväisyys, uskonnolliset ryhmät ja taideryhmät). Kuvio 6 osoittaa Heritage Foundationin taloudellista vapautta koskevat mittaukset. Kuvio 7 osoittaa niiden kansalaisten osuuden, jotka ovat samaa mieltä seuraavan väitteen kanssa: ”Jumala

---

28 Wilkinson ja Pickett, 2009: 4; oma korostus.

29 Helliwell, 2004.

30 Helliwell ja Huang, 2006.

31 Veenhoven, 2000a, 2000b.

32 Ott, 2005.

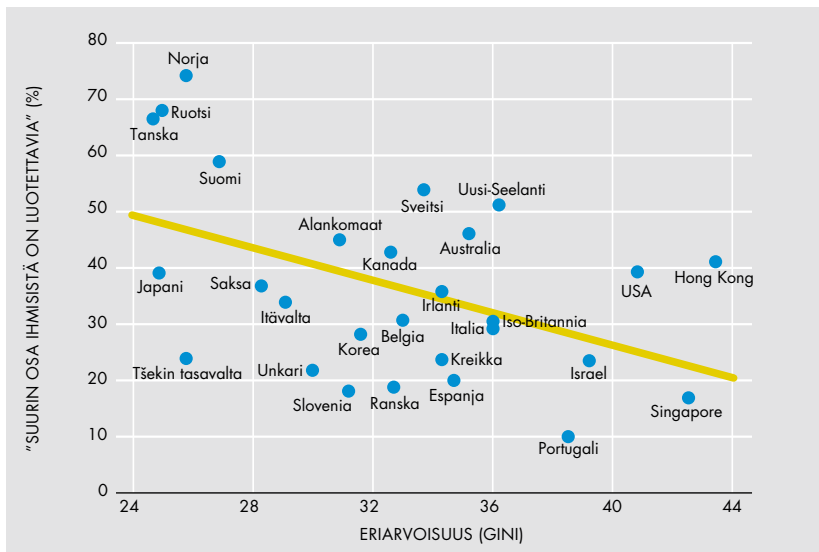
33 Luftmer, 2004.

34 Clark ja Oswald, 1994.

35 Di Tella ja MacCulloch, 2008.

36 Blanchflower ja Oswald, 2004.

Kuvio 4. ”Suurin osa ihmisistä on luotettavia” (%)

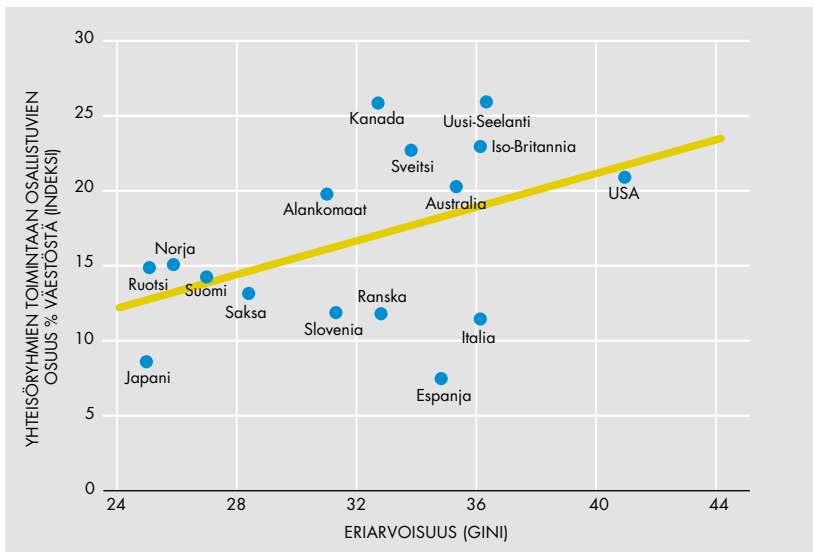
on erittäin tärkeä osa elämään”, ja kuviot 8 ja 9 osoittavat kaksi tekijää, jotka vaikuttavat onnellisuuteen negatiivisesti: työttömyys sekä avioero.

Skandinavian maat suoriutuvat erittäin hyvin luottamusmittauksen saralla, mutta tämä ei näytä olevan suuremman tulojen eriarvoisuuden tulosta, sillä kokonaisvastaavuus on heikkoa ja monissa ”vähemmän tasa-arvoisissa” maista luottamuksen tasot ovat korkeita. Yhtä heikko vastaavuus vallitsee eriarvoisuuden ja kansalaisaktiivisuuden välillä, mutta tässä tapauksessa tutkimustieto näyttää, että ”vähemmän tasa-arvoiset” maat suoriutuvat paremmin. Selkeämmät vastaavuudet osoittavat, että ihmiset ”vähemmän tasa-arvoisissa” maissa hankkivat pienemmällä todennäköisyydellä avioeron ja ovat todennäköisemmin uskonnollisia, vaikka onkin vaikeaa nähdä syy-seuraussuhdetta kummallekaan. Lopuksi todetkaamme, että ei juurikaan ole viitteitä siitä, että ”tasa-arvoisemmat” maat nauttivat suuremmasta taloudellisesta vapaudesta tai pienemmästä työttömyydestä.

Yhteenvetona ei ole empiiristä näyttöä siitä, että ihmisten elämä olisi onnellisempaa egalitaristisemmissä maissa, eikä ole mitään uskottavaa syytä kuvitella, että näin pitäisi olla. Onnellisuustutkijat ovat tunnistaneeet useita tekijöitä, jotka parantavat elämänmyönteisyydestä, mutta tulon tasavertaisuus ei ole yksi niistä. Tämän lisäksi, koska mikään tekijöistä, joiden *on* osoitettu lisäävän onnellisuutta, ei ole sen suurempi ”tasa-arvoisemmissa” maissa, on epätodennäköistä, että nämä yhteiskunnat olisivat edes sattumalta onnellisempia.

Vailla tutkimuskirjallisuuden tukea, myytin ”tasa-arvoisempien” maiden suuremmasta onnellisuudesta on luonut Niemietzin (2011) über-relativisteiksi

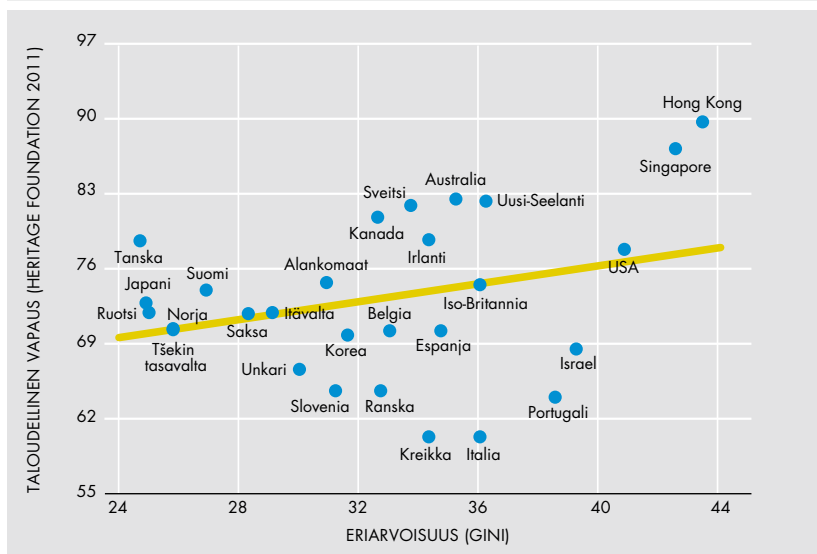
Kuvio 5. Osallistuminen yhteisöryhmien toimintaan

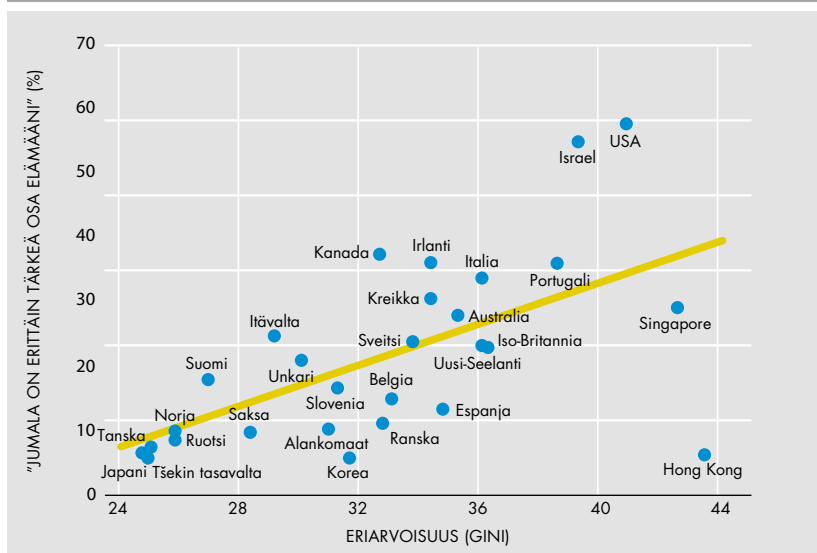
nimittävä poliittinen ryhmittymä, joka on määrittänyt sen vaatimattoman huomion, että jotkut ihmiset kasvattavat pyrkimyksiään mukaillen tuntemiaan ihmisiä todisteeksi siitä, että tuloeroihin liittyvä ahdistus on suurin onnellisuutta määrittävä tekijä länsimaaisessa maailmassa. Omaksuttuaan tällaisen aseman heistä on loogista, että maat, joissa tulojen eriarvoisuus on vähäisintä, ovat onnellisimpia. Überrelativistien täytyy navigoida niin monien logiikan asettamien esteiden ohi tullakseen tähän johtopäätökseen, että pelkästään se tosiasia, että “tasa-arvoisemmat” yhteiskunnat eivät ole onnellisempia yhdenkään empiirisen mittauksen mukaan ei riitä käännettämään heitä takaisin.

Josko “onnellisuustutkimus” on “uusi tiede” lainkaan, se ei ainakaan ole sellainen, joka ruokkisi egalitaristista agenda. Jos haemme tervettä pohjaa onnellisemmalle elämälle, voisimme ottaa huomioon Dienerin ja Biswas-Dienerin (2009) päätössanat: “Täten: neuvonamme on köyhyyden välttäminen, asuminen rikkaassa maassa, ja keskittyminen muihin kuin materialistisen vaurauden päämääriin.” Tämä on ehkä itsestänselvyyys, mutta niin ovat monet muutkin asiat onnellisuustutkimuksessa.

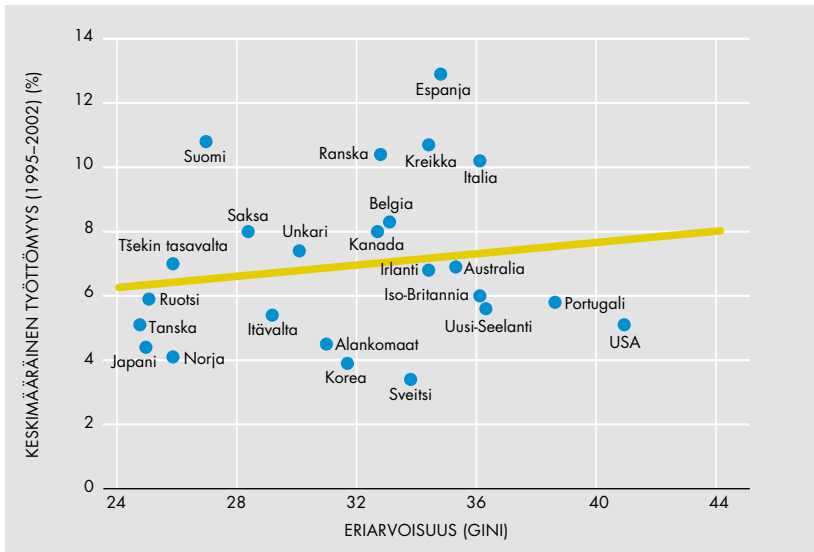
Kuvio 6. Taloudellinen vapaus (Heritage Foundation 2011)

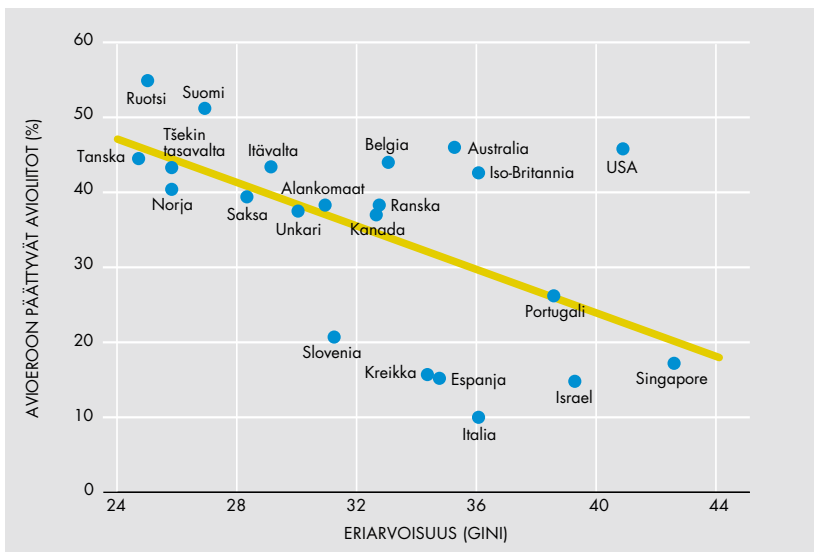
Kuvio 7. ”Jumala on erittäin tärkeä osa elämäni” (%)

Kuvio 8. Keskimääräinen työttömyys (1995–2002) (%)

Kuvio 9. Avioeroon päätyvät avioliitot (%)

- Alesina, A., R. DiTella and R. MacCulloch (2004), 'Happiness and inequality: are Europeans and Americans different?', *Journal of Public Economics*, 88(9/10): 2009–42.
- Bartolini, S. et al. (2008), 'Did the decline in social capital depress Americans' happiness?', *Quaderni del Dipartimento di Economia Politica, Università degli Studi di Siena*, no. 540.
- Ben-Ami, D. (2010), *Ferraris for All*, Bristol: Policy Press.
- Berg, M. and R. Veenhoven (2010), 'Income inequality and happiness in 119 nations', in B. Greve (ed.), *Social Policy and Happiness in Europe*, Cheltenham: Edward Elgar, s. 174–94.
- Biancotti, C. and G. D'Alessio (2008), 'Values, inequality and happiness', Bank of Italy Working Paper no. 669.
- Bjørnskov, C. et al. (2010), 'On the relation between income inequality and happiness: do fairness perceptions matter?', Discussion Paper Series no. 495, University of Heidelberg.
- Blanchflower, D. and A. Oswald (2004), 'Well-being over time in Britain and the USA', *Journal of Public Economics*, 88: 1359–86.
- Brooks, A. C. (2007), 'What really buys happiness', *City Journal*, Summer.
- Burkett, J. (2006), 'How much will people pay for status', *American Economist*, 50(1): 80–88.
- Clark, A. (2003), 'Inequality-aversion and income mobility: direct test', DELTA Discussion Paper no. 2003–11.
- Clark, A. and A. Oswald (1994), 'Unhappiness and unemployment', *Economic Journal*, 104: 648–59.
- Clark, A. and C. Senik (2010), 'Who compares to whom? The anatomy of income comparisons in Europe', *Economic Journal*, 120: 573–94.
- Daly, M. and D. Wilson (2008), 'Happiness, unhappiness, and suicide: an empirical assessment', Working Paper 2008–19, Federal Reserve Bank of San Francisco, August.
- De Botton, A. (2004), *Status Anxiety*, London: Hamish Hamilton.
- Deaton, A. (2008), 'Income, health and wellbeing around the world: evidence from the Gallup World Poll', *Journal of Economic Perspectives*, 22(2): 53–72.
- Di Tella, R. and R. MacCulloch (2008), 'Cross national happiness as an answer to the Easterlin Paradox?', *Journal of Development Economics*, 86(1): 22–42.
- Diener, E. and R. Biswas-Diener (2009), 'Will money increase subjective well-being?', *Social Indicators Research*, 37: 119–54.
- Fahey, A. L. and E. Smyth (2004), 'The link between subjective well-being and objective conditions in European societies', in W. Arts and L. Halman (eds), *European Values at the Turn of the Millennium*, Brill, s. 57–80.
- Ferrer-i-Carbonell, A. (2005), 'Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect', *Journal of Public Economics*, 89: 997–1019.
- Fischer, J. A. (2009), 'The welfare effects of social mobility', OECD Social, Employment and Migration Working Papers no. 93, Paris: OECD Publishing.
- Graham, C. and A. Felton (2005), 'Does inequality matter to individual welfare? An initial exploration based on happiness surveys from Latin America', CSED Working Paper no. 38.
- Helliwell, J. (2003), 'How's life? Combining individual and national variables to explain subjective well-being', *Economic Modelling*, 20: 331–60.
- Helliwell, J. (2004), 'Well-being and social capital: does suicide pose a puzzle?', National Bureau of Economic Research Working Paper 10896.
- Helliwell, J. and H. Huang (2006), 'How's your government? International evidence linking good government and wellbeing', NBER Working Paper no. 11988, January.
- Hopkins, E. (2008), 'Inequality, happiness and relative concerns: what actually is their relationship?', *Journal of Economic Inequality*, 6(4): 351–72.
- James, O. (2007), *Affluenza*, London: Vermilion.
- Johns, H. and P. Ormerod (2007), *Happiness, Economics and Public Policy*, London: Institute of Economic Affairs.

- Koivumaa-Honkanen, H. et al. (2003), 'Self-reported happiness in life and suicide in ensuing 20 years', *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(5): 244–8.
- Layard, R. (1980), 'Human satisfactions and public policy', *Economic Journal*, 90(360): 737–50.
- Layard, R. (2005), *Happiness: Lessons from a new science*, London: Penguin.
- Layard, R., G. Mayraz and S. Nickell (2009), 'Does relative income matter? Are the critics right?', CEP Discussion Paper no. 918, March.
- Luttmer, E. (2004), 'Neighbors as negatives: relative earnings and well-being', KSG Faculty Research Working Paper Series RWP04–029.
- Marx, K. (1847), *Wage Labour and Capital*
- Mellor, J. M. and J. Milyo (2001), 'Re-examining the ecological association between income inequality and health', *Journal of Health Politics Policy and Law*, 26: 487–522.
- Minou, C. and A. Rodríguez (2008), 'The effect of public spending on suicide: evidence from U.S. state data', *Journal of Socio-Economics*, 37: 237–61.
- Niemietz, K. (2011), *A New Understanding of Poverty*, London: Institute of Economic Affairs.
- Ott, J. (2005), 'Level and inequality of happiness in nations: does greater happiness of a greater number imply greater inequality in happiness?', *Journal of Happiness Studies*, 6(4): 397–420.
- Pahl, R., D. Rose and L. Spencer (2007), 'Inequality and quiescence: a continuing conundrum', Institute for Social and Economic Research Working Paper 2007–22.
- Rodríguez, A. (2005), 'Income inequality, unemployment and suicide: a panel data analysis of 15 European countries', *Applied Economics*, 37: 439–451.
- Schwarze, J. and M. Härpfer (2003), 'Are people inequality averse, and do they prefer redistribution by the state?', Discussion Paper no. 974, Institute for the Study of Labour, December.
- Senik, C. (2002), 'When information dominates comparison: a panel data analysis using Russian subjective panel data', William Davidson Institute Working Paper Series 495, University of Michigan.
- Snowdon, C. (2010), *The Spirit Level Delusion*, London: Little Dice.
- Solnick, S. and D. Hemenway (1998), 'Is more always better?: a survey on positional concerns', *Journal of Economic Behavior and Organization*, 37: 373–83.
- Solnick, S. and D. Hemenway (2005), 'Are positional concerns stronger in some domains than in others?', *American Economic Review*, 95(2): 147–51.
- Stevenson, B. and J. Wolfers (2008), 'Economic growth and subjective well-being: reassessing the Easterlin Paradox', NBER Working Paper no. 14282.
- Stutzer, A. (2004), 'The role of income aspirations in individual happiness', *Journal of Economic Behavior and Organization*, 54(1): 89–109.
- Tomes, N. (1986), 'Income distribution, happiness and satisfaction: a direct test of the interdependent preferences model', *Journal of Economic Psychology*, 7: 425–46.
- Toynbee, P. (2010), 'An unhappiness index is more David Cameron's style', *Guardian*, 16 November.
- Veenhoven, R. (1996), 'Happy life-expectancy: a comprehensive measure of quality-of-life in nations', *Social Indicators Research*, 39: 1–58.
- Veenhoven, R. (2000a), 'Freedom and happiness', in E. Diener and E. M. Suh (eds), *Culture and Subjective Wellbeing*, MIT Press.
- Veenhoven, R. (2000b), 'Wellbeing in the welfare state', *Journal of Comparative Policy Analysis*, 2: 91–125.
- Veenhoven, R. and M. R. Hagerty (2003), 'Wealth and happiness revisited: growing wealth of nations does go with greater happiness', *Social Indicators Research*, 64: 1–27.
- Verme, P. (2011), 'Life satisfaction and income inequality', *Review of Income and Wealth*, 57(1): 111–27.
- Weisbach, D. (2008), 'What does happiness research tell us about taxation?', *Journal of Legal Studies*, 37(S2): 293–324.
- Wilkinson, R. and K. Pickett (2009), *The Spirit Level*, London: Allen Lane.
- Wilkinson, R. and K. Pickett (2010), 'Professors Richard Wilkinson and Kate Pickett, authors of *The Spirit Level*, reply to critics', <http://equalityportal.net/wp-content/uploads/group-documents/4/1289149154-response-to-snowdon.pdf>.
- Wilkinson, W. (2007), *In Pursuit of Happiness Research. Is It Reliable? What Does it Imply for Policy?*, Policy Analysis No.590, Washington D.C.: Cato Institute.

Onnellisuuspolitiikan sietämätön keveys

MARC DE VOS¹

Onnellisuuden paluu politiikkaan

Onnellisuus on ollut yksi ihmisen toiveista halki aikojen ja filosofit ovat paineet onnellisuusaiheen kanssa sivistyksen aamunkoitosta asti. 1700-luvulta alkaen onnellisuus on yleisesti samaistettu nautintoon ja hyvinvointiin, mikä on yksilöllinen ja hedonistinen tulkinta ja poikkeaa aikaisempien aikojen ankarammista ja ylimaallisista ihanteista.² Valistus nosti myös onnellisuuden edistämisen julkisen politiikan tasolle. Tunnettu osa Amerikan Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksen tekstistä luokittelee “onnellisuuteen pyrkimisen” luovuttamattomaksi ihmisoikeudeksi. Ranskan vallankumouksellinen perustuslaki vuodelta 1793 julisti yleisen onnellisuuden olevan yhteiskunnan päämäärä. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun utilitaristiset ajattelijat määrittelivät “suurimman joukon suurimman onnellisuuden” yleismitakepiksi julkiselle politiikalle³.

Tällöin luulisi tulevan yllätyksenä, että onnellisuus ei näkynyt merkittävästi ihmiskunnan viimeisimmässä ja hallitsevimmassa sosiaalisessa kokeilussa hyvinvoinnin lisäämiseksi, eli hyvinvointivaltion kehittymisessä. Perinteinen hyvinvointivaltio on pääasiassa vakuutuskoneisto elämän vaikeuksia vastaan. Sen peruspyrkimys on materiaallinen uusjako kohtuutta ja oikeutta tavoiteltaessa. Sen ohjelma on oleellisesti luonteeltaan suojeleva ja tarkoitukseltaan holhoava, ja sen päämääränä on kokonaisten kansakuntien materiaalisesta turvallisuudesta huolehtiminen. Henkilökohtainen hyvinvointi oli osa yhtälöä, mutta vain oleellisten hyvinvointipäämäärien – kuten antelias tulotakuu ja/tai materiaallinen turva – odotettuna luonnollisena sivutuotteena. Suurin osa hyvinvointivaltiosta oli ja on ollut perustaltaan materialistisena, ei hedonistisena.

Tämä on muuttumassa. Pyrkimys onneen on taas muodissa. Akateemisessa maailmassa – taloustieteessä, yhteiskuntatieteessä, psykologiassa ja epidemiologiassa – onnellisuustutkimus tai yleinen “subjektiivinen hyvinvointi” on jyrkässä nousussa. Onnellisuustaloustiede on aito mainostemppu kriisinjälkeisessä taloustieteilijöiden ammattikunnassa. Joukoittain uusia tutkimuksia, sarja äsken julkaistuja kirjoja ja hyperaktiivinen konferenssirinki ovat kiistämättä kääntäneet onnellisuuden ajankohtaisen yhteiskuntatieteen kuumimmaksi puheenaiheeksi.

Tästä onnellisuuden uudesta esiintulosta on paljon sanottavaa. Se voi lisätä laatu-ulottuvuutta tärkeisiin määrällisiin inhimillisen kehityksen mittareihimme, joita ovat talouskasvu, palkkakehitykset, työllisyysluvut, köyhyysasteet tai kou-

---

1 Tässä artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat henkilökohtaisia, eikä niitä voida yhdistää Ilineran-instituuttiin, sen henkilökuntaan tai johtokunnan jäseniin.

2 McMahon, 2006.

3 Bentham, 1789.

lutustulokset. On osa taloustieteen hyödyllistä kehitystä laajentaa käsitystämme ihmisen toiminnasta sekä sävyttää stereotyyppiä ihmisestä itsekkäänä, rationaalisena ja hyötynäkökohtia maksimoivana toimijana. Henkilökohtainen onnellisuus on epäilemättä tärkeää elämässä ja siten julkisen keskustelun keskeinen puheenaihe. Onnellisuuden ymmärtämyksemme lisääntyessä paranee myös käsityksemme yhteiskunnista. Lisäämällä onnellisuus poliittisten näkemysten listaan voidaan politiikkaan liittää inhimillinen näkökulma ja pakottaa meidät pohtimaan vaikutuksia, jotka muuten jäisivät huomiotta.

Mutta voiko ja pitäisikö varsinaisen onnellisuuden lisäämisen olla sellaisenaan politiikan tekemisen tarkoitus tai teema? Pitäisikö onnellisuuteen pyrkimisestä tulla politiikkaa? Muutamat onnellisuuden elvyttämistä ajavat merkittävimmät henkilöt kannustavat vähintäänkin radikaalia onnellisuusohjelmaa. Meille sanotaan, että “tarvitsemme hallinnon vallankumouksen. Onnellisuuden tulisi olla politiikan päämäärä ja kansallisen onnellisuuden edistymistä tulisi mitata ja analysoida”⁴. Vastaavasti myös taloustiede tulisi mullistaa ja muuttaa onnellisuusnomiaksi: “se on – tai sen pitäisi olla – henkilökohtaisen onnellisuusasian ajamista”⁵. Ensimmäinen kattava monografia onnellisuuspolitiikasta on nyt käytävissä.⁶ Poliitikkojen huomio on herännyt, ja he ovat liittyneet onnellisuuspeliin. Ne 27 valtiota, jotka muodostavat Euroopan unionin, suunnittelevat virallisesti menevänsä “BKT:n tuolle puolen”, pyrkien täydentämään taloudellista tulosta ympäristöllisillä ja sosiaalisilla mittareilla, kuten elämisen laatu ja hyvinvointi.⁷ Tämä yleiseurooppalainen ohjelma tulee YK:n globaalien, ihmiskunnan yleiskehityksen vertailua käsittelevän aloitteen vanavedessä.⁸ Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) – kehittyneiden maiden tärkein virallinen poliittinen organisaatio – on osaltaan käynnistänyt “Paremmän elämän aloitteen” (Better Life Initiative), jonka tarkoituksena on vertailla hyvinvointia sen 34 jäsenmaan välillä.⁹

Kansallisella tasolla onnellisuuden tavoittelu on lisääntyvässä määrin astumassa politiikan valtavirtaan. Ranskan presidentin pyynnöstä joukko korkean profiilin taloustutkijoita on ehdottanut talouskehityksen mittaamista tavallisen kasvu-luvun lisäksi sellaisilla parametreilla kuin kestävyys, onnellisuus sekä elämän ja ympäristön laatu.¹⁰ Britanniassa pääministeri Cameron ja hänen konservatiivinen puolueensa haluavat laatia tunnusluvun kansalliselle hyvinvoinnille, pyrkimyksenä huolehtia “ilosta ihmisten sydämissä” sen sijaan, että huolehtisivat “rahasta ihmisten taskussa”.¹¹ Saksassa sekä liittovaltion parlamentti että kansleri Merkel

---

4 Layard, 2005a.

5 Frey et al., 2008.

6 Bok, 2010.

7 European Commission, 2009.

8 www.hdr.undp.org.

9 www.oecdbetterlifeindex.org.

10 Stiglitz et al., 2009.

11 Office for National Statistics, 2011.

ovat ottaneet Ranskan esimerkikseen ja arvioivat uudelleen BKT:ta ja omaksuvat kansallisen onnellisuuden über alles.

Tuoreessa kirjoituksessani olen haastanut alati kasvavan onnellisuusagendan useasta eri näkökulmasta.¹² Tässä keskityn kahteen nykyisen onnellisuusliikkeen oletukseen: “onnellisuutta” tai “subjektiivista hyvinvointia” tulisi voida määritellä ja mitata riittävässä määrin, jotta siitä saataisiin luotettava politiikan väline ja sen edistäminen olisi moraalisesti suotavaa.

Onnellisuusmittauksen mittaamista

Onnellisuuden mittaamisen ongelmat

Siirtyminen yksityisestä onnen tavoittelusta julkiseen onnen edistämiseen edellyttää sen määrittelemistä, mitä onnellisuus tosiasiaassa on, sekä kykyä järjestää sen yhteistä edistämistä. Näissä onnellisuushaave kohtaa todellisuuden kolmen merkittävän esteen muodossa, jotka kaivavat pohjaa sekä sen käytännöllisyydeltä että sen oikeutukselta: yksi näistä on järjestelmällinen, toinen eettinen ja kolmas poliittinen. Käsitelen näistä kutakin järjestyksessä.

Metodologisesta näkökulmasta katsoen mitään perusteltua onnellisuuspolitiikkaa ei voida oikein edes ajatella ilman asian selvää ymmärtämistä. Onnellisuuden saarnaajat korostavat innokkaasti pyrkimyksensä tieteellistä luonnetta. Onnellisuus leimataan “uudeksi tieteksi”, joka perustuu kokeellisiin havaintoihin.¹³ Väitetään, että nyt me vihdoin viimein tiedämme, mikä todella tekee ihmiset onnelliseksi. Mutta jokainen ensimmäistä kertaa onnellisuustutkimuksiin tutustuva ennakkoluuloton tarkkailija ihmettelee, kuinka alkeellisia ja yksinkertaisia ne todella ovat.

Lähes kaikki tähän mennessä saatavissa olevat kokeelliset onnellisuustutkimukset perustuvat mielipidekyselyihin, joissa henkilöiltä kysytään, kuinka onnellisia tai kuinka tyytyväisiä he ovat elämäänsä. Nämä kyselyt sisältävät tyypillisesti onnellisuutta tai elämäntyytyväisyyttä luotaavia yleiskysymyksiä, kuten:

- *Millaista elämäsi on yleisesti ottaen?*
- *Ajatteletko olevasi hyvin onnellinen, melko onnellinen tai ei kovin onnellinen?*
- *Oletko tuntenut olevasi kohtuullisen onnellinen, kaikki asiat huomioon ottaen?*
Joskus tiedustellaan tiettyjä asioita, kuten:
- *Oletko kärsinyt unettomuudesta huoliesi vuoksi?*
- *Oletko pystynyt keskittymään asioihin?*
- *Oletko tuntenut osallistuvasi hyödyllisesti asioihin?*
- *Oletko tuntenut kykeneväsi tekemään päätöksiä asioiden suhteen?*

---

12 De Vos, 2011.

13 Layard otsikoi uraauurtavan kirjansa *Happiness: Lessons from a new science*.

- Oletko tuntenut olevasi jatkuvasti jännittynyt?
- Oletko tuntenut, ettei kykene selviytymään vaikeuksista?
- Oletko kyennyt viihtymään päivittäisissä toimissasi?
- Oletko pystynyt kohtaamaan ongelmiasi?
- Oletko tuntenut olevasi onneton ja masentunut?
- Oletko menettänyt itseluottamuksesi?
- Oletko ajatellut olevasi arvoton ihminen?

The World Values Survey (Maailman arvojen katsaus)

esimerkiksi kysyy:

- *Kun otetaan kaikki asiat huomioon, sanoisitko olevasi: hyvin onnellinen; melko onnellinen; ei kovin onnellinen; ei lainkaan onnellinen? sekä*
- *Kaikki asiat huomioon ottaen, kuinka tyytyväinen olet nykyään elämääsi kokonaisuudessaan?*

Muut variantit, kuten Gallup World Poll, käyttävät tikapuanalogiaa. Haastateltavia pyydetään kuvittelemaan tikapuut, jossa kukin askelma järjestyksessä edustaa parempaa elämää. Tämän jälkeen vastaajat ilmoittavat sen tikapuun “askelman”, joka parhaiten kuvaa heidän elämäänsä. Tämäntyyppiset kyselyt muistuttavat enemmänkin terapeutin sohvia kuin huolellista tiedon hankintaa. Siitä huolimatta niiden väitetään “tieteellisesti” määrittävän ihmisen voinnin asteen.¹⁴

*Tulisiko meidän käyttää henkilökohtaisia subjektiivisia
onnellisuussmittareita päättääksemme kaikkia koskevista
julkisista toimintalinjoista?*

Välitön johtopäätös on, että niin sanottu “tieteellinen” onnellisuustietomme ei ole muuta kuin joukko alustavia onnellisuussmittauksia, jotka on saatu erehtyväsiltä vastaajilta vastauksina hyvin alkeellisiin kysymyksiin, ja näitä puolestaan tulkitsevat erehtyväiset tutkijat, joista osalla tuntuu olevan henkilökohtainen poliittinen tarkoitusperä. Tulisiko meidän ottaa kaikki tämä vuorevarmana näyttönä syrjäyttääksemme kokonaistaloudellisen edistyksen jonkun laatimalla suurella onnellisuussuunnitelmalla? On useita syitä vähintäänkin huomattavaan epärointiin sen lisäksi, että onnellisuuskyselyt ovat jo sellaisenaan luonteeltaan epäselviä ja epätarkkoja.¹⁵ On laajalti tunnustettua, että onnellisuuskyselyiden vastaukset ovat luonnostaan subjektiivisia ja suhteellisia. Henkilökohtaisen hyvinvoinnin tuntemuksiin vaikuttavat loputtomat henkilökohtaiset ja kulttuuriset ennakoasenteet. Jokainen yksilö kohtaa elämän pulmatilanteet eri tavalla. Biologiset ja neurobiologiset rakenteemme eroavat: onnellisuus ja epäonnellisuus riippuvat lopulta aivoituksista. Sivistys ja kulttuuriset normit vaihtelevat. Sosiaaliset asenteet ja odotukset eroavat. Tämä kaikki vaikuttaa tapaan, jolla eri ihmiset arvioivat

¹⁴ Oswald, 2010.

¹⁵ Pedagoginen ja deskriptiivinen katsaus: Bok (2010: 2. luku).

eri tilanteita henkilökohtaisella onnellisuusasteikollaan. Mikään näistä ei käy ilmi nykyisistä onnellisuusmittareista. Yksi tallentaa henkilökohtaista hyvinvointia ja siten määritelmän mukaisesti hyväksyy, että vastaukset ovat subjektiivisia. Mutta tulisiko meidän todella käyttää subjektiivista yksilöllistä tietoa tieteellisenä tietona päättääksemme jokaista koskevista julkisista toimintalinjoista?

Mitattu onnellisuus riippuu viitekehuksesta

Yksinkertaiset onnellisuusmittauksemme eivät ole ainoastaan subjektiivisia ja suhteellisia, vaan ne ovat myös jossakin määrin luonnostaan epäluotettavia. Ihmisillä voi olla motivaatiota manipuloida arviointejaan omasta hyvinvoinnistaan, joko vähättelemällä tai liioittelemalla hyvinvointiaan kunkin kyselyn puitteiden ja tarkoitusten mukaan. Jos “bruttokansanonnellisuutta” käytettäisiin mittaamaan hyvinvointia, kansalaiset voisivat strategisesti mukauttaa elämäntytyväisyysvastauksiaan vaikuttaakseen politiikkaan mielensä mukaan. On myös havaittu, että onnellisuuskyselyjen vastaajilla on taipumus olla liian herkkiä mielentilan hetkittäisille vaihteluille. Hyvinvoinnin subjektiiviset arvioinnit kärsivät lisäksi taipumuksestamme mukauttaa vastauksemme epäsuoriin mielipidenormeihin tai vertailuihin, joita me omaksumme kulttuurin ja yhteiskunnan kautta.¹⁶ Nämä normit kehittyvät ajan mittaan ja tekevät näin onnellisuutta eri aikoina vertailevan harjoituksen jo luonnostaan ongelmalliseksi. Tämän lisäksi ihmisten arvioinnin laatu heidän vastatessaan kysymyksiin onnellisuuden tasosta riippuu olosuhteista ja on muutenkin muovautuva. Kun ihmisiä esimerkiksi pyydetään kertomaan, kuinka heillä menee verrattuna omaan menneisyyteensä ja heidän vanhempiensa aikaan, heidän arvioimansa onnellisuustasot kasvavat dramaattisesti.¹⁷ Koko mekanismi, jolla arvioidaan onnellisuuden suhdetta varallisuuteen – tilastollinen avaintieto, joka on koko “BKT:n tuolla puolen” -logiikan käyttövoima – kärsii siitä menetelmällisestä perusviasta, että kukaan vastaaja ei voi jatkuvasti kasvattaa henkilökohtaista onnellisuustasoaan “hyvin onnellista” korkeammalle tasolle, kun taas tulot kasvavat jatkuvasti ajan kuluessa. Väitetty kasvavan varallisuuden ja kasvavan onnellisuuden välinen riippumattomuus tosi asiassa järjesty jo sillä tilastollisella menetelmällä, jonka pitäisi selvittää kyseistä seikkaa. Tämäkö sitten on tieteellistä?

Emme tunne onnellisuuden syitä riittävän yksityiskohtaisesti

Seuraavana on esillä kaikkien tilastollisten kyselyiden Akilleen kantapää: vastaavuuden ja syy-seuraussuhteen välinen ero. Ei riitä, että käsitetään varallisuuden ja onnellisuuden välillä vallitseva riippuvuus tai riippumattomuus. Jotta mikä

---

¹⁶ Loewenstein ja Ubel, 2008.

¹⁷ Hagerty, 2003.

tahansa tilastollinen päätelmä olisi tieteellisesti hyväksyttävä, on myös osoitettava havaittujen riippuvuussuhteiden syyt. Lähes koko onnellisuustutkimusten joukko epäonnistuu jo tästä syystä. Nämä tutkimukset eivät ole ainoastaan yksinkertaisia ja osittain epäluotettavia henkilökohtaisten tunteiden selvityksiä, vaan ne ovat myös kykenemättömiä yhdistämään näitä tunteita laajaan kirjoon onnellisuuden tai ahdistuksen mahdollisia syitä. On olemassa tunnettuja vastaavuusluokkia, joissa onnellisuus liitetään rahaan, työhön, terveyteen, perhesuhteisiin, yhteiskuntaan ja ystäviin. Näiden karkeiden yleistyksien lisäksi monet mahdolliset tekijät, jotka vaikuttavat henkilökohtaiseen hyvinvointiin, odottavat yhä tarkastelua. On tiettyä näyttöä, että vaurauden ja onnellisuuden yhteys on suora ja kausaalinen: toisin sanoen riippumaton muista tekijöistä kuin vaurauden kasvusta.¹⁸ Tämä kuitenkin vie pohjaa väittämältä, jonka mukaan meidän tulisi nähdä varallisuuden ohi luodaksemme onnellisuutta, sen sijaan että tukisi sitä. Joka tapauksessa jo tilastollisen ymmärryksemme rajallisuuden vuoksi meidän tulisi panna jäihin kaikki laajat onnellisuusohjelmat. Me emme yksinkertaisesti tiedä riittävästi siitä, mikä vaikuttaa (epä)onnellisuuteen tietyssä yhteiskunnassa.

Jos ihmiset ovat parhaita oman hyvinvointinsa tuntijoita, miksi kyseenalaistaa heidän taloudellista käyttäytymistään?

Onnellisuuskyselyt eivät selvästikään ole täysin sattumanvaraisia. Niitä ei voi hylätä epäoleellisina. Joissakin tutkimuksissa on pyritty todentamaan subjektiivisen onnellisuuden ilmaisuja toistettavilla kyselyillä tai liittämällä kyselytiedot objektiivisempiin tekijöihin. Näissä on havaittu oleellisia luotettavuustasoja.¹⁹ Nämä yritykset järkiperaistää järjenvastainen jäävät kuitenkin luonnonmaisiksi ja pintapuolisiksi. Onnellisuustutkimus turvautuu pääasiallisesti alkeellisiin mielipidekyselyihin, koska parempaakaan ei ole tarjolla. Ihmisten arvellaan olevan parhaita saatavilla olevia oman onnellisuutensa tuntijoita.²⁰ Tämä voi hyvinkin olla totta, mutta se ei tee siitä oikeutettua perustaa poliittisen ohjelman tukkumyynnille. Pikemminkin päinvastoin: jos ihmisten sanoja hetkittäisistä tunteista pidetään itsestään selvänä, miksi sitten kyseenalaistaa heidän toimiansa alkuperä, joka on paljon luotettavampi ja varmistettavissa oleva? Miksi kyseenalaistaa ihmisten kulutus päätökset ja halu menestyä, mutta hyväksyä heidän onnellisuuskäsityksensä? Jos onnellisuusoppineet ovat oikeassa siinä, että ihmiset ovat parhaita oman elämänsä tuntijoita, eikö meidän pitäisi luottaa heidän mieltymyksiinsä, jotka paljastuvat esimerkiksi päätöksessä ostaa seuraava iPhone?²¹

---

18 Pischke, 2011.

19 Krueger ja Schkade, 2007; Oswald ja Wu, 2010.

20 Frey et al., 2008: 1. luku.

21 Wolfe, 2008.

Eikä se lopu siihen. Onnellisuustutkimukset ovat vain kokoelma tilannekuvia, joissa pyydetään vastaajia ilmaisemaan välittömät tunteensa paperilla. Tiedämme kuitenkin kaikki, että elämän todellinen merkitys ja arvo käyvät ilmi vasta ajan myötä ja jälkikäteen. Tämä ihmisen viisauden peruskivi on täysin jätetty yhtälön ulkopuolelle. Olemassa olevat onnellisuusarviot kertovat hetkellisistä reaaliajan tuntemuksista, eivät tyytyväisyydestä pitkällä aikavälillä. Tämä on merkittävä huomio kahdestakin syystä. Toisaalta se ohjaa sitä seuraavaa onnellisuuspolitiikkaa kohti tyytyväisyyttä lyhyellä tähtämellä herättäen kysymyksen siitä, onko tämä todella sellainen onnellisuuden muoto, jota yhteiskuntamme tulisi vaalia. Toisaalta se saa onnellisuuspolitiikkaa kasvupolitiikan sijaan suosivat jättämään huomiotta sen samaisen esteen, joka saa heidät alunperinkin kyseenalaistamaan taloudellista kasvua: ihmisuonto kykenee sopeutumaan erilaisiin olosuhteisiin ajan myötä. Vaikka he kyseenalaistavat vaurauden sen vuoksi, että sillä ei oletettavasti ole juurikaan vaikutusta onnellisuuteen pitkällä aikavälillä, he tutkivat onnellisuutta hetkellisenä ja reaaliaikaisena ilmiönä.

Vaurauden lisääntyminen – onnellisuusliikkeen väitteen mukaan – ei onnistu tuottamaan lisää hyvinvointia, koska edunsaajat vähitellen tottuvat siihen. Sama sopeutumisprosessi vaivaa kuitenkin myös heidän onnellisuuskampanjaansa. Vaikka onnellisuustutkimukset tallentavat yksittäisiä tilannekuvia eri väliajoin, muu tutkimus vakuuttavasti osoittaa, että olosuhteilla ja tapahtumilla on usein yllättävän pieni vaikutus kun onnellisuutta mitataan pitkällä aikavälillä. Onnellisuuden taso ei juurikaan vaikuta hetkahtavan ulkoisen ympäristön muutoksista. Ihmiset ilmoittavat ja kokevat lähes samantasoista onnea sosiaalisesta ja henkilökohtaisesta hyvinvoinnista huolimatta. Monet tutkimukset ovat esimerkiksi todenneet, että vakavista kroonisista terveysongelmista kärsivät ihmiset arvioivat onnellisuutensa tasoille, jotka ovat lähellä terveiden ihmisten ilmoittamia tasoja ja jotka ovat lisäksi paljon parempia kuin mitä terveet ihmiset uskovat oman mielen tilansa olevan, jos he kärsisivät kyseisistä terveysongelmista. Tällainen hyvinvointia ilmaisevien tunteidemme asteittainen sopeutuminen erilaisiin olosuhteisiin ei ole universaalista eikä täydellistä, mutta se on voimakasta ja sitkeää.²² Olosuhteilla, joihin voimme vaikuttaa tekojemme tai politiikan kautta, on siis selvästi paljon pienempi pysyvä vaikutus subjektiiviseen onnellisuuteemme kuin muuttumattomilla, esimerkiksi geneettisesti määräytyvillä seikoilla. Tämä herättää epämiellyttävän eksistentiaalisen kysymyksen onnellisuusliikkeelle: jos meidän ei tulisi välittää taloudellisesta kasvusta, koska ihmiset tottuvat vaurauteen, miksi meidän pitäisi välittää onnellisuudesta, kun ihmiset kerran sopeutuvat onneen ja epäonneen yhtä lailla? Kenties onnellisuudesta saarnaavat eivät pidä markkinalähtöisestä kasvusta

ja suosivat sen sijaan onnellisuuden poliittista järjestelyä. Pitäisikö meidän hyväksyä heidän mieltymyksensä moraalisesti ylempiarvoisena?

Pinnallinen onnellisuuden muoto

On olemassa karkeasti jaoteltuna kahden tyyppistä onnellisuutta. Niin sanottu eudaimonistinen hyvinvointi (kreikan sanasta *daimon* – todellinen luonne) juontaa juurensa Aristotelesista ja hänen vakaumuksestaan, että todellinen onni löytyy viettämällä hyveellistä elämää ja tekemällä tekemisen arvoisia asioita, lopullisena tavoitteena inhimillisen potentiaalimme hyödyntäminen. Toisaalta on olemassa onnellisuuden muoto, jota Aristoteles piti vulgaarina: hedonistinen, pelkästään henkilökohtaisesta nautinnosta ja tyytyväisyydestä saatu hyvinvointi, joka perinteisesti yhdistetään Jeremy Benthamiin ja hänen täysin utilitaristiseen elämäntasomukseensa. Millaista onnea sitten etsitään nykyisessä onnellisuusliikkeen muodossa? Yksi sen suurimpia kannattajia toteaa: “Onnellisuudella tarkoitan hyvää tunnetta – elämästä nauttimista ja halua säilyttää tuo tunne. Epäonnellisuudella tarkoitan huonoa oloa ja toivetta siitä, että asiat olisivat eri tavoin”.²³ Amerikkalaisista onnellisuustutkijoista vanhin kuvaa onnellista henkilöä sellaiseksi, joka ”on elämäänsä tyytyväinen ja kokee usein onnea ja vain harvoin kokee epämiellyttäviä tunteita, kuten surua tai vihaa”.²⁴ Tämä lähestymistapa on syvästi hedonistinen. Onnellisuustutkimukset, jotka keskittyvät henkilökohtaisiin tunteisiin ja välittömiin tuntemuksiin, painottavat yhtäläillä hedonismia. Ne ovat 2000-luvun vastine “hedonometreille”, joita Benthamin 1800-luvun utilitaristiset seuraajat kaavailivat ihmisen tyytyväisyyden tieteellisiksi mittareiksi.²⁵ Muita lähestymistapoja onnellisuuteen on olemassa, mutta nykyaikainen onnellisuustutkimus kallistuu suuresti hedonistis-subjektiviivisen onnellisuuskäsityksen puoleen.

Jos hedonistiset nautinnot ovat perustana julkisille menettelytavoille, me otamme sen riskin, että yhteiskuntamme joutuvat välittömän ja usein pinnallisen tyydytyksen kierteeseen todellisen tyytyväisyyden ja edistyksen sijaan. Jos hedonistisesta tyydytyksestä tulee sen päämäärä, niin orastava onnellisuuden vallankumous saattaa hyvinkin osoittautua erittäin konservatiiviseksi: se tulee lopulta edistämään juuri sitä samaista materialismia ja konsumerismia, jonka heidän tukijansa usein yhdistävät BKT-pakkomielleeseen ja josta he pyrkivät pääsemään eroon. Rentoutuminen, ostoksilla käynti, television katsominen, sosiaaliset suhteet ja seksi: kaikki nämä aktiviteetit tyypillisesti luovat korkean tason hedonistista onnea. Taloustyöt, työnteko ja työmatkat taas luovat keskimäärin alhaista onnellisuuden tasoa.²⁶ Pitäisikö meidän siis edistää merkityksetöntä, ohimeneviä

---

23 Layard, 2005a: 12.

24 Ed Diener, lainaus Bok, 2010: 9.

25 Economics discovers its feelings, *The Economist*, 19.12.2006.

26 Layard, 2005a: 15.

nautintoja korostavaa elämäntapaa? Mihin tie sitten viekin, eräs asia on päivän-selvä: minkäänlaista onnellisuuspolitiikkaa ei voida harkita ilman lähtökohtaista normatiivista ja moraalista valintaa siitä, minkä tyyppistä onnellisuutta haluamme edistää. Tuummeko hedonistista tyydytystä huolimatta sen lyhytaikaisesta ja ohikiitävästä luonteesta, vai tavoittelemmeko sen sijaan todellista onnea pitkällä aikavälillä, vaikka se vaatisi uhrauksia ja jopa epäonnellisuutta lyhyellä aikavälillä? Pitäisikö meidän todella pyrkiä edistämään mielihyvän tunteita ja minimoida tuskalliset tunteet, vai sen sijaan erotella pahat nautinnot hyvistä nautinnoista, ja pahanlaatuinen tuska hyvänlaatuisesta tuskasta? Tämä vaatii syvällistä pohdintaa, jonka onnellisuuteen liittyvä tutkimuskirjallisuus on pääasiassa jättänyt tähän asti huomiotta.²⁷ Se hämmäntävä väite, että onnellisuus on itsestään selvästi hyvää ja siten jo määritelmältään oikein opastamaan niin julkista politiikkaa kuin yksityisiä päätöksiäkin²⁸, ei yksinkertaisesti päde. John Stuart Millin kuuluisa aforismi 1800-luvun utilitarismista pätee myös sen nykyiseen muotoon: ”Parempi olla tyytymätön Sokrates kuin tyytyväinen typerys.” Samalla kuitenkin hedonistisen onnen tilastot vuosikymmenien ajalta vain kasaantuvat ja ennen pitkää uhkaavat muuttaa onnellisuusväittelyn ehtoja itseään toteuttavaksi ennustukseksi ilman pohdintaa.

Onnellisuusväittelyn väistämätön eettinen ulottuvuus ylittää yksilöllisen kehityksen. Yksilöille merkittävillä asioilla on myös vaikutusta koko yhteiskuntaan. Huolimatta siitä, suosimmeko hedonistista vai ankarampaa onnellisuutta yksilöllisen hyvinvoinnin normina, meidän tulisi myös huomioida sen mahdollinen yhteisvaikutus yhteiskuntaan ja ihmiskuntaan yleensä. Pitäisikö meidän tukahduttaa yhteiskunta perusannoksella mukavuutta? Vai pitäisikö meidän tunnustaa, että moni ihmiskunnan riemuvoitto on syntynyt ankarien vastoinkäymisten seurauksena? Emmekö vähättele ihmisten edistymistä pyrkimällä tuomaan onnellisuutta kaikille? Harvat joukossamme suosisivat vaikeuksien tahallista järjestämistä suuruuden saavuttamiseksi. Mutta emme voi kuitenkaan jättää huomiotta sitä seikkaa, että hedonistisen onnen aktiivinen julkinen edistäminen tulee varmastikin heikentämään sitä ihmisluonteen melankolista ja tyytymätöntä puolta, joka on niin usein purkautunut luovuutena ja edistyksenä monilla aloilla. Emme voi jättää huomiotta sitä tosiasiaa, että yksilöt, jotka saavuttavat korkeimmat onnellisuuden tasot, eivät tyypillisesti omaa tuota piinaavaa täyttymättömän kunnianhimon tunnetta, joka tekee joistakin ihmisistä huikean innovatiivisia ja menestyksekkäitä.²⁹ Meidän ei tule unohtaa, että kapitalistisen innovaation menestystarina juontaa juurensa kovan työn kulttuuriin, henkilökohtaisiin uhrauksiin ja tyydytyksen siirtämiseen.³⁰ Hedonistisella nautinnolla kyllästetty ohjelma on tuhoon johtava strategia.

---

27 Taustatietoja löydetään Nussbaumin (2008) teoksesta.

28 *Ibid.*, 113, 115.

29 Bok, 2010: 51.

30 McCloskey, 2006.

Joukossamme elävät spartalaiset tai puritaanit pahoittelevat varmasti edistyksen eroosiota – niin materiaalista, tieteellistä kuin taiteellistakin – joka varmasti tulee tapahtumaan, jos tuuditamme ihmiskunnan onnellisuuden lämpimään syleilyyn.³¹ Meistä tasapainoisimpien tulisi ainakin tunnistaa ongelma ja pohtia huolella henkilökohtaisen onnen suosimisesta koituvia yhteiskunnallisia sivuvaikutuksia, vaikka tarkoitusperät olisivatkin hyvät. Tämä on kysymys, jonka monet meistä kohtaavat vanhempina lasten kasvatuksessa. Suomemeko heille viimeisimmän muodin, TV-ohjelmat ja videopelit, vai koetammeko sen sijaan opettaa heille kuria, innostaa kovaan työhön, opettaa rahan rajoituksia ja ansaitun menestyksen arvoa? Hyväksymmekö kiinalaisen “Tiikeriäidin” ideologian, jota tämänhetkinen bestseller kuvaa, ajaen lapsemme kykyjensä rajoille rautaisella kurilla ja toivoen, että he arvostaisivat sitä myöhemmin elämässä?³² Vai hyväksymmekö tappion emmekä aseta paineita, vaikka se vähentäisi heidän potentiaaliaan tulevaisuudessa? Koulutukseen pätevät samat kysymykset: korostammeko kuria, oppimista ja tiedon siirtoa, vai ovatko koulut todella olemassa vain tehdäkseen lapsista onnellisia ja itsevarmoja?³³ Hedoninen tyydytys voi olla helpompi ja nautinnollisempi tie niin kauan kuin sitä kestää, mutta se saattaa myös lopulta heikentää edistystä ja aiheuttaa turhautumista myöhemmin elämässä. Yksinkertaisesti sanottuna: onnellisuus ei voi olla ainoa mittapuuh, jos ihmiskunta pyrkii selviytymään pitkällä aikavälillä.³⁴

Yhteiskunnallisen edistyksen lisäksi tulee meidän pohtia sosiaalista koheesiota. Henkilökohtaisen onnellisuuden muuttaminen poliittiseksi päämääräksi viittaa yksilöllisyyteen keskittyvään politiikkaan. Se saattaa saada meidät unohtamaan ahdasmielisen pakkomielteen yksilön etua kohtaan, mutta vain korvatakseen sen keskittymisellä yksilön nautintoon. Molemmissa tapauksissa keskiössä on yksilö ja politiikka individualistista tarkoitusperiltään, ellei keinoiltaan. Tässäkin nykyiset onnellisuuden ylistäjät jälleen heijastavat 1800-luvun utilitarististen edeltäjiensä maailmankuvaa. Jeremy Benthamin kuuluisa toteamus julistaa, että “yhteisö on fiktiivinen elin” ja että yhteisön etu “koostuu yhteisön muodostavien yksilöiden yhteenlasketusta edusta”.³⁵ Tämä atomistinen lähestymistapa yhteiskuntaan on filosofinen edellytys hedonistisen onnellisuuden kannattamisen utilitaristiselle ohjelmalle: henkilökohtaista onnea ei voida asettaa perimmäiseksi tavoitteeksi hyväksymättä yksilöä lopulliseksi mittapuuksi. Tämä kuitenkin tiivistyy yhteiskunnalliseksi nihilismiksi. Mikä tahansa yhteiskunta rakentuu lopulta moraalisen järjestyksen – ääneen lausutun tai lausumattoman – varaan, joka tasapainottaa vapautta ja pakkoa, ja ratkaisee yksilökohtaisten impulssien ja yhteisön vaatimusten välisen

---

31 Wilson, 2008.

32 Chua, 2001.

33 Loveless, 2006.

34 Epstein, 2008/09.

35 Bentham, 1789.

suhteen.³⁶ Keskittymällä ainoastaan henkilökohtaiseen onneen jätämme epäonneksemme huomiotta sosiaalisen koheesion ja sen moraalisen perustan. Hauskuutta ei ole, eikä sitä voida tavoitella, tyhjiössä. Yhteiskunnallinen sopimuksemme asettaa vastakkain oman edun tavoittelun ja julkisen edun. Tämän seurauksena meidän täytyy väistämättä rajoittaa onnellisuuden edistäminen siihen, mikä hyväksytään asianmukaisena ja toivottavana. Tällöin taas onnellisuusohjelma edellyttää normatiivista ja moraalista pohdintaa, jota sen harrastajat eivät tunnusta.

Onnea, vapautta vai oikeutta?

Tästä pääsemmekin yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen. Oletus siitä, että onnellisuus on julkisen politiikan päämäärä jokaisen yksilön vapauden sijaan, on normatiivinen poliittinen päätös, jolla on valtaiset moraaliset seuraukset. Onko pääasiallinen yhteiskunnallinen tavoitteemme onnellisuuden tuottaminen vaiko oikeudenmukaisuus? Ovatko onnellisuusagendan poliittiset vaikutukset yhteensopivat sen käsityksen kanssa, joka meillä on oikeudenmukaisuudesta ja tasapuolisuudesta, vaiko eivät? Ne, jotka yhdistävät oikeudenmukaisuuden hyvinvointivaltion uusjaon ohjelmaan saattavat hyvinkin suosia oikeutta onnellisuuden sijasta³⁷.

Suurin osa onnellisuussaarnaajista puhuu onnellisuudesta, mutta tarkoittaa hyvinvointia ja uudelleenjakoa, ilmeisesti vakuuttuneina siitä, että nämä kaksi ovat yksi ja sama asia.³⁸ He saattavat yllättyä oppiessaan, että subjektiivinen hyvinvointi riippuu paljon enemmän elintasosta kuin valtion hyvinvoinnista³⁹, että tuloerojen kasvu on sattunut yhteen laskevan onnellisuuden eriarvoisuuden kanssa⁴⁰ tai että eriarvoisuuden vaikutus köyhän onnellisuuteen riippuu paljon suuremmassa määrin yhteiskunnan kulttuurisista asenteista eriarvoisuutta kohtaan kuin eriarvoisuudesta sinänsä.⁴¹ Onnellisuuden tie ei välttämättä ole egalitarismin ja tulojen uusjaon polku, jota hyvinvointivaltion lähetyssaarnaajat tyypillisesti suosivat. Perusolettamus siitä, että vauraus ei tuo ikuista onnea sen sijaan viittaa siihen, että onnellisuuspolitiikka tulisi olemaan painotukseltaan vähemmän materialistista. Valintojen teko on välttämätöntä. Konservatiivisemmat tai liberaalimmat meistä ovat varmasti nopeita huomauttamaan, että lisääntynyt onnellisuus on myös läheisesti sidoksissa taloudellisen ja poliittisen vapauden lisääntymiseen ja että tilaisuus ansaittuun menestykseen voittaa minkä tahansa hyväntekeväisyysohjelman onnellisuusasteikolla⁴².

---

36 Bell, 1996: 6. luku.

37 Vandenbroucke, 2011.

38 Ks. lista lainauksista Wilkinsonin teoksessa (2007: 2–4).

39 Veenhoven, 2000.

40 Stevenson ja Wolfers, 2008a.

41 Eriarvoisuuden vaikutus köyhiin on tilastollisesti merkityksentöntä USA:ssa, mutta suurempaa Euroopassa erilaisten eriarvoisuutta koskevien yhteiskunnallisten asenteiden vuoksi: ks. Alesina et al. (2004).

42 Wilkinson, 2007: 3. luku.

Tarkoituksellisen onnellisuusohjelman moraaliset perusteet ovat siis kaikkea muuta kuin yksinkertaiset. Mikä tahansa onnellisuuspolitiikka – oli se sitten vakaa tai horjuva tilastoiltaan tai terve tai järjetön taloudeltaan – tulee kohtaamaan vaikean moraalisen vaihtokaupan, jonka paisuvat onnellisuustaiturit vielä jättävät huomiotta. Suuri osa nykyisestä onnellisuustarinasta kerrotaan moraalien ulkopuolella virtuaalisessa todellisuudessa, jota yksilöllisten tunteiden faktapohjainen rekisteröinti muovaa. Vaatii terveen annoksen eettistä ja filosofista pohdintaa asettautua moraalille laakereille, jos tarkoituksena on kääntää empiiriset löydökset poliittisiksi väitteiksi. Moraalisella kolikolla on aina kaksi puolta, eikä minkäänlaista onnellisuuspolitiikkaa voida siis pitää selkeästi eettisenä pyrkimyksenä.

Olenaisempaa on kuitenkin se, että oli meidän onnellisuuden rakentelumme miten taitavaa tai tasapainoista tahansa, emme voi paeta sitä tosiasiaa, että se ei onnistu kuvaamaan erilaisia arvoja ja ulottuvuuksia, joista ihmiset oikeutusti välittävät. Jos elämä on paljon muutakin kuin rahaa, kuten useimmat meistä ovat valmiita myöntämään, on kyse selvästi paljosta muustakin kuin vain henkilökohtaisesta onnellisuudesta. Onnellisuuspolitiikka sortuu määritelmän mukaan aina egoistiseen ja omahyväiseen puolueellisuuteen, joka jättää huomiotta muut ihmisen elämän perusteet, ei ainoastaan henkilökohtaisella tasolla vaan myös avoliiton, perheen ja yhteiskunnan suhteen. Eettisestä näkökulmasta yhteiskunnan tulisi selvästikin huolehtia ei ainoastaan siitä, että sen kansalaiset elävät hyvää elämää, vaan myös siitä, että elämä on hyvää. Tämä moraalinen ulottuvuus on tähän mennessä kadonnut tämän päivän hedonistisen onnen uuteen tulemiseen. Joka tapauksessa jokaisen ohjelman onnellisuuden edistämiseksi tulee määritellä, mitä se pitää edistämisen arvoisena ja jättää huomiotta muut tekijät, vaikka ne olisivat edunsaajille kuinka arvokkaita tahansa. Loppujen lopuksi onnellisuuspolitiikasta tulee siis onnellisuuden poliittinen määritelmä.

Köyhä mutta onnellinen?

Kaikilla yrityksillä kasvun irrottamiseksi onnellisuudesta on myös epämiellyttäviä eettisiä seurauksia. Valtio, joka asettaa onnellisuuden kasvun edelle, on valtio, joka on valmis hyväksymään alhaisemman elintason kansalaisilleen. Kykymme sopeutua taloudellisiin oloihin toimii molempiin suuntiin: kykenemme sopeutumaan kurjuuteen yhtäläillä kuin vaurauteen. Esimerkiksi viimeisimmän talouskriisin aikana amerikkalaisten arvio henkilökohtaisesta hyvinvoinnistaan laski jyrkästi 2008 Wall Streetin romahduksen jälkeen, mutta toipui jälleen vakaalle tasolle (ja vähitellen nousevaksi) vuoden 2009 puolivälissä, huolimatta kasvavasta työttömyydestä ja köyhyydestä. Kuten Princetonin Angus Deaton osoitti syksyllä 2011 julkaistussa tutkimuksessa, ystävänpäivän keksimisellä oli onnellisuustutkimusten perusteella suurempi vaikutus amerikkalaisten hyvinvointiin kuin työttömyyden kaksinkertais-

tumisella.⁴³ Olemmeko sitten valmiita etsimään henkilökohtaista onnea ja pysymään tietämättöminä huonosta taloudellisesta tilanteesta? Jätämmekö huomiotta työttömien ahdingon, koska heidän onnellisuustasonsa sopeutuvat koettelemuksiin?

Kun yhteiskunta ei kykene tarjoamaan taloudellisia mahdollisuuksia ja työpaikkoja, ihmiset saavat suuremman osan hyvinvoinnistaan talouden ulkopuolisista asioista. Mutta ovatko ne, jotka kyseenalaistavat taloudellisen kasvun arvon, valmiita määräämään samat puitteet onnellisuudelle rikkaissa maissa kuin köyhissä? Onnellisuuden asettaminen julkisten toimintatapojen pakottavaksi päämääräksi merkitsisi ahdingon ja heikentymisen hyväksymistä ja jopa oikeuttamista. Tätä voitaisiin tuskin sanoa vastuuntuntoiseksi julkiseksi menettelyksi tai moraaliseksi edistykseksi.

Tämä on onnellisuuden tutkijoiden epäsuora (ja usein suora) päämäärä: ohjata meidät arvostamaan aineettomia hyödykkeitä vaurauden sijaan. Tämä päämäärä perustuu kuitenkin yksinkertaistettuun ja holhoavaan ymmärtämykseen siitä, mitä ihmiset ajattelevat omasta tyytyväisyydestään. Jos jatkuvasti lisääntyvä vauraus tuottaa vain epävarmaa onnea, miksi niin monet meistä yrittävät niin kovasti saavuttaa sitä?

Totuus on se, että vaurauden kasvattaminen saattaa tuoda jonkin asteen tyydytystä, jota on vaikeaa ellei mahdotonta mitata kyselyillä henkilökohtaisesta onnellisuudesta. Monet meistä epäilemättä tavoittelevat vaurautta, koska se antaa meille mahdollisuuden saavuttaa muita päämääriä – itsemme, perheemme ja yhteisömme hyväksi – joita onnellisuustutkimukset eivät yksinkertaisesti rekisteröi. Keskittyminen onnellisuuteen kasvun sijaan supistaisi siten kykyämme käyttää aineellista onnea aineettomien päämäärien tavoittamiseen, rajoittaen siten vapauttamme saavuttaa tyytyväisyyttä. Luottamalla yksinkertaistettuun ymmärtämykseen onnellisuudesta, onnellisuuden kannattajat rajaisivat ja lannistaisivat sen tavoittelua. On olemassa selvä moraalinen peruste onnellisuuden väisä edistämistä vastaan kasvun sijaan.

Loppusanat

Hyvinvointi ja onnellisuus ovat erittäin tärkeitä kaikille ihmisille ja yleensäkin eläville olioille. Onnellisuuden tavoittelu on luonnollinen ja tärkeä osa ihmisen olemassaoloa, kuten filosofit ovat tunnistaneeet jo vuosisatojen ajan. Henkilökohtainen onnellisuus saattaa selvästikin hyödyttää myös yhteiskuntaa. Onnelliset ihmiset ovat keskimäärin tuottoisampia ja menestyneempiä urallaan⁴⁴ ja he ovat halukkaampia osallistumaan menestyneiden yrittäjien riskinottoon⁴⁵, elävät pidempään

---

43 Deaton, 2011

44 Oswald et al., 2009.

45 Bosman and van Winden, 2006.

ja terveempinä⁴⁶, ja jopa ajavat turvallisemmin⁴⁷. Siten on olemassa vahva peruste onnellisuusnäkökulman integroimiseksi poliittiseen harkintaan. Onnellisuuden arvostaminen tuo meidät lähemmäs elämän olennaisimpia asioita, ja saattaa siten auttaa syrjäyttämään joitakin olemassa olevien toimintalinjojen materialistisia vinoutumia.

On kuitenkin valitettavaa, että onnellisuutta ei ainoastaan edistetä yhtenä huomioon otettavana tekijänä poliittisessa päätöksenteossa. Ydinjoukko erittäin näkyviä onnellisuusintoilijoita ajaa paluuta utilitaristiseen menneisyyteen puolustuen ihmiskunnan suurinta onnea ylimpänä yhteisenä hyvänä ja sen edistämistä politiikan yleisenä päämääränä. Tässä luvussa olen väittänyt, että tällä onnellisuusagendalla on heikko luottoarvo ja epäselvät motiivit. Muualla olen myös paljastanut vaarallisia oletuksia taloudellisen kasvun roolista hyvinvoinnin välineenä sekä kyseenalaisia päämääriä, jotka eivät tarjoa juurikaan muuta kuin oikeuden sosiaaliturvaan tai vähempään⁴⁸.

On aika tunnustaa nämä ongelmat ja asettaa onnellisuuden poliittinen edistäminen oikeaan perspektiiviin. Meidän ei pitäisi siirtyä BKT:n näennäisestä noudattamisesta karkeiden emotionaalisten indikaattoreiden varsinaiseen noudattamiseen. Meidän tulee ymmärtää onnellisuusmittausten luontainen erehtyväisyys ja pohtia niiden luotettavuuden rajoituksia. Meidän täytyy ymmärtää, että nykyiset onnellisuustutkimukset ovat puolueellisia hedonistisen nautinnon synnyttämille hetkellisille tunteille, ja jos niiden perusteella muodostetaan poliittisten toimintalinjojen ydin, ihmiskunta joutuu moraalittoman tyydytyksen ja yleisen rappeutumisen tielle. Meidän tulee sovittaa onnellisuuden valta oikeudenmukaisuuden kanssa. Meidän tulee huolehtia hyvän elämän elämisen lisäksi siitä, että elämä on hyvää. Meidän on tunnistettava, että onnellisuusmittaukset eivät onnistu mittaamaan, miten monet meistä tavoittelevat vaurautta saavuttaaksemme muita tavoitteita – itsellemme, perheellemme ja yhteisöillemme. Meidän tulee ymmärtää, että onnellisuusmittaukset eivät ota huomioon subjektiivista onnellisuutta määrittäviä taustatekijöitä, kuten taloudellisen vapauden ja itsemäärättyvyyden voimia.

Onnellisuuden edistämisen asettaminen politiikan painopisteiden huipulle on yhtä helppoa periaatteessa kuin vaikeaa käytännössä. Se on helppo hyväksyä laaja-alaisena poliittisena latteutena. Latteudesta on vaikea siirtyä luotettavasti ja todennettavasti täytäntöön. Onnellisuusohjelman ongelma ei ole niinkään sen päämäärissä kuin sen luontaisessa erehtyväisyydessä ja sen toimeenpanon mielivaltaisuudessa. Subjektiivisesta hyvinvoinnista voi saada vain tietyn määrän tietoa ja siihen voi vaikuttaa vain tietyn verran toimintatapojen kautta. Toiminnan hetkellä onnellisuuspolitiikka tulee koskemaan pikemminkin laatijoidensa kuin kohderyhmänsä mieltymyksiä.

---

46 Diener and Chan, 2001.

47 Goudie et al., 2011.

48 De Vos, 2011.

- Alesina, A., R. Di Tella and R. MacCulloch (2004), 'Inequality and happiness: are Europeans and Americans different?', *Journal of Public Economics*, 88: 2009–42.
- Bell, D. (1996), *The Cultural Contradictions of Capitalism*, 20th anniversary edn, New York: Basic Books.
- Bentham, J. (1789), *Introduction to the Principles of Morals and Legislation*.
- Bok, D. (2010), *The Politics of Happiness*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bosman, R. and F. van Winden (2006), *Global Risk, Investment and Emotions*, DP 5451, Center for Economic Policy Research.
- Brooks, A. (2010), *The Battle. How the Fight between Free Enterprise and Big Government Will Shape America's Future*, New York: Basic Books.
- Chua, A. (2011), *Battle Hymn of the Tiger Mother*, London: Penguin Press.
- Deaton, A. (2011), 'The financial crisis and the wellbeing of Americans', NBER Working Paper no. 17128.
- De Vos, M. (2011), 'Reclaiming happiness from politics', Itinera Institute Discussion Paper.
- Diener, E. and M. Y. Chan (2011), 'Happy people live longer: subjective well-being contributes to health and longevity', *Applied Psychology: Health and Well-being*, 3: 1–43.
- Epstein, R. (2008/09), 'Happiness and revealed preferences in evolutionary perspective', *Vt. L. Rev.*, 33(559): 559–83.
- European Commission (2009), *GDP and Beyond. Measuring progress in a changing world*, COM (2009) 433 final.
- Frey, B. et al. (2008), *Happiness. A Revolution in Economics*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Gilbert, D. (2006), *Stumbling on Happiness*, New York: Alfred Knopf.
- Goudie, R. et al. (2011), *Happiness as a Driver of Risk-Avoiding Behavior*, CESifo WP Series no. 3451.
- Hagerty, M. R. (2003), 'Was Life Better in the "Good Old Days"?' Intertemporal Judgments of Life Satisfaction', *Journal of Happiness Studies*, 4(2): 115–139.
- Krueger, A. and D. Schkade (2007), *The Reliability of Subjective Well-being Measures*, CEPS Working Paper no. 138.
- Layard, R. (2005a), *Happiness: Lessons from a new science*, London: Penguin.
- Layard, R. (2005b), 'Happiness is back', *Prospect*, 108: 14–21.
- Loewenstein, G. and P. A. Ubel (2008), 'Hedonic adaptation and the role of decision and experience utility in public policy', *Journal of Public Economics*, 92: 1795–810.
- Loveless, T. (2006), 'How well are American students learning?', *Brown Center Report on American Education*, II(1), October.
- McCloskey, D. (2006), *The Bourgeois Virtues*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- McMahon, D. (2006), *Happiness: A History*, New York: Atlantic Monthly Press.
- Nussbaum, M. (2008), 'Who is the happy warrior? Philosophy poses questions to psychology', *Journal of Legal Studies*, 37: 81–112.
- Office for National Statistics (2011), *Measuring National Wellbeing*, London: ONS.
- Oswald, A. (2010), *Emotional Prosperity and the Stiglitz Commission*, IZA Discussion Paper no. 5390.

- Oswald, A. and S. Wu (2010), *Objective Confirmation of Subjective Measures of Well-being: Evidence from the USA*, IZA Discussion Paper no. 4695.
- Oswald, A., E. Proto and D. Sgroi (2009), *Happiness and Productivity*, IZA Discussion Paper no. 4645.
- Pischke, J.-S. (2011), *Money and Happiness: Evidence from the Industry Wage Structure*, NBER WP 17056.
- Stevenson, B. and J. Wolfers (2008a), *Happiness Inequality in the United States*, IZA Discussion Paper no. 3624.
- Stevenson, B. and J. Wolfers (2008b), *Economic Growth and Subjective Well-being: Reassessing the Easterlin Paradox*, IZA Discussion Paper no. 3654.
- Stiglitz, E., A. Sen, J.-P. Fitoussi et al. (2009), *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, Paris: CMEPSP.
- Vandenbroucke, F. (2011), *Geluk als doelstelling, doelstelling als geluk. Een pleidooi voor vitaliteit, Redenaarsconcert 'De Triomf van de Menselijkheid'*.
- Veenhoven, R. (2000), 'Well-being in the welfare state: level not higher, distribution not more equitable', *Journal of Comparative Policy Analysis*, 2: 91–125.
- Weber, M. (1904/05), *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, first published in German.
- Wilkinson, W. (2007), *In Pursuit of Happiness Research. Is It Reliable? What Does It Imply for Policy?*, Cato Policy Analysis no. 590, Washington, DC: Cato Institute.
- Wilson, E. (2008), *Against Happiness: In Praise of Melancholy*, New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Wolfe, A. (2008), 'Hedonic man. The new economics and the pursuit of happiness', *New Republic*, July.

Oppeja itävaltalaisesta ja julkisen valinnan taloustieteestä onnellisuuväittelyssä

PETER J. BOETTKE JA CHRISTOPHER J. COYNE

Johdanto

Muutaman viime vuosikymmenen aikana taloustieteilijät ovat kiinnittäneet lisääntyvässä määrin huomiota siihen, miten ”onnellisuus” tai ”subjektiivinen hyvinvointi” vaikuttavat taloudelliseen tulokseen. ”Onnellisuustaloustieteenä” tunnettu ilmiö voidaan jäljittää Richard Easterlinin (1974) tunnettuun tutkimukseen, joka loi ”Easterlinin paradoksin”. Yksinkertaisimmassa muodossaan tämä paradoksi toteaa, että tietyn tulotason ylitettyään taloudellinen kasvu ei edistä ihmisten hyvinvointia. 1990-luvulta lähtien Easterlinin paradoksi sai uutta huomiota, joka johti aiheeseen liittyvään kirjallisuustulvaan¹.

Onnellisuustaloustieteen parissa työskentelevät taloustieteilijät määrittelevät tyypillisesti subjektiivisen hyvinvoinnin tai onnellisuuden yleisen elämäntyytyväisyyden perusteella. Määritelläkseen hyvinvointia taloustieteilijät useimmiten turvautuvat tutkimuksiin, jotka esittävät seuraavan kysymyksen eri muodoissa: ”Miten onnellinen olet elämäsi?” Muut tutkimuskysymykset pyrkivät hahmottamaan, arvostavatko ihmiset suhteellista vai absoluuttista tuloa kysymällä jotakin seuraavanlaista: ”Ansaitisitko mieluummin 50 000 punttaa maailmassa, jossa muut ansaitsevat 25 000 punttaa, vai ansaitisitko mieluummin 100 000 punttaa maailmassa, jossa muut ansaitsevat 200 000 punttaa? Tämän jälkeen tutkijat vertaavat näihin kysymyksiin saatuja vastauksia eri yhteiskuntien välillä ja taloudellisten tulosten perusteella siinä toivossa, että pystyisivät määrittelemään, mitkä tekijät vaikuttavat yleiseen onnellisuuden ja tyytyväisyyden tasoon. Monet tutkimukset ovat löytäneet tukea Easterlinin ”edistyksen paradoksille”.² Tutkijoita kummututtaa, että jos tulot ovat kasvaneet ajan myötä, miksi onnellisuus on kuitenkin pysynyt lähes samana?

Tutkijat ovat tarjonneet tälle paradoksille kaksi pääasiallista selitystä. Toinen selitys on se, että ihmiset tulkitsevat vaurauden tasonsa suhteellisessa eivätkä absoluuttisessa mielessä. Tämä viittaa siihen, että hyvinvoinnin lisääntymisessä ei ole kyse vain kaikkien yksilöiden tulojen lisääntymisestä. Sen sijaan yhden ihmisen tulojen kasvun täytyy olla suhteessa suurempi kuin kaikkien muiden, jotta sillä olisi todellista vaikutusta yksilön hyvinvointiin. Tämä merkitsee sitä, että vaikka yleinen tulotaso kasvaa, sillä on vain vähän merkitystä kenenkään henkilökohtaisen onnellisuuden kannalta suhteellisten muutosten puuttuessa.

---

1 Frey and Stutzer, 2002a, 2002b.

2 Ks. Frey ja Stutzer, 2002a.

Toinen selitys on “hedonistinen oravanpyörä” -efekti, joka viittaa ihmisten taipumukseen palata jollekin onnellisuuden perustasolle. Tuloksena vaurauden kasvu tuottaa vähemmän tyytyväisyyden ja onnellisuuden kasvua kuin voisi odottaa. Ihmiset eivät välttämättä ole onnettomia, vaan paremminkin onnellisuus on ohimenevää. Tämä johtuu siitä, että varakkuuden lisääntyessä kasvavat myös ihmisten odotukset, mikä tarkoittaa, että heidän onnellisuutensa yleinen taso pysyy matalalla. Tämä viittaa siihen, että vaikka ihmiset tekevät enemmän työtä saavuttaakseen onnen, he lopulta pysyvät paikallaan. Hedonistiseen oravanpyörään liittyen tutkijat väittävät, että jatkuva pyrkimys vaurauden lisäämiseen, joka johtaa vain väliaikaiseen tyytyväisyyden nousuun, johtaa negatiivisiin seurauksiin muilla elämän alueilla. Esimerkiksi tulojen lisäämiseen kulutettu vaiva ei johda ainoastaan lyhytaikaiseen onnellisuuden nousuun, vaan myös vähäisempään perheen, ystävien ja yhteisön jäsenten kanssa vietettyyn aikaan.

Näistä edistyksen paradoksin selityksistä on noussut vahva joukko poliittisia menettelytapoja koskevia päätelmiä. Esimerkiksi monet onnellisuustutkijat vaativat jonkinlaista työvoiman ja ylellisyystuotteiden verotusta.³ Logiikka tämän verotuksen takana on seuraava. Jos suhteellinen vauraus on merkitsevä, niin yhden ihmisen vaurauden lisääntyminen suhteessa muihin vahingoittaa muita ihmisiä. Tämä vastaa negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja ne tyypillisesti ratkaistaan verolla, joka pakottaa ihmiset sisäistämään toimintansa hinnan. Teoriassa vero nostaisi työn tai ylellisyystuotteiden kulutuksen hintaa kumoten yllä kuvatun edistyksen paradoksin vaikutukset. Eikä siinä kaikki. Tämän tyyppisen verotuksen kannattajat lisäävät, että on olemassa toinenkin hyöty, sillä verojen kautta ansaittu raha voidaan käyttää sellaisiin ”julkishyödykkeisiin” kuin parempaan koulutukseen, kierrätykseen, taideohjelmiin, terveydenhuoltoon, julkiseen liikenteeseen ja niin edelleen.⁴ Ensi näkemältä tällaiset menetelmät vaikuttavat win-win-tilanteelta, sillä kannattajat lupaavat lisääntyneen onnellisuuden lisäksi myös lisää julkishyödykkeitä.

Me olemme kuitenkin skeptisiä. Tämän luvun tarkoituksena on herättää joi-takin käsitteellisiä ja käytännöllisiä ongelmia onnellisuustaloustieteen suhteen ja siihen liittyviä suosituksia poliittisiksi toimintalinjoiksi, kuten yllä esitettiin. Analyysimme perustuu itävaltalaisen taloustieteen sekä julkisen valinnan taloustieteen käsitteisiin.

Itävaltalainen taloustiede korostaa muun muassa kustannusten ja hyötyjen subjektiivisuutta; hajallaan olevan ja tapauskohtaisen aikaa ja paikkaa ilmaisevan tietämyksen tärkeyttä, joka on oleellista taloudellisen koordinaation kannalta ja jota suunnittelijat eivät voi tietää tai kerätä, ja sitä, että markkinat ovat jatkuva prosessi, jota luonnehtivat tuottavat yrittäjäystoiminnot. Julkisen valinnan taloustiede ulottaa taloudellisen ajattelutavan ydinolettamukset politiikkaan. Näin tehdessään

---

3 Ks. Frank, 1999; Layard, 2005.

4 Ks. Frank, 1999: 249–61; Griffith, 2004: 1392; Layard, 2005: 47.

se olettaa, että politiikan toimijoilla on omaa etua palvelevat agendansa ja että he vastaavat kannustimiin samoin kuin yksityiset toimijat. Huomattavin seuraus tästä on se, ettemme voi olettaa politiikassa olevien olevan hyväntahtoisia ja muut huomioon ottavia. Sen sijaan meidän tulee harkita niitä rajoituksia ja kannustimia, joita he kohtaavat laatiessaan ja toteuttaessaan toimintalinjoja, vaikka näitä toimintalinjoja motivoisivatkin mitä parhaimmat tarkoituserät.

Etenemme seuraavasti. Ensin pohditaan joitakin käsitteellisiä asioita onnellisuustaloustieteeseen liittyen. Tämän jälkeen siirrymme onnellisuustaloustieteeseen liittyviin käytännön asioihin tutkimalla yrityksiä toimintatapojen laatimiseksi ja toteuttamiseksi näiden tutkimusten pohjalta. Viimeisessä osiossa päätämme vaihtoehtoiseen tapaan nähdä onnellisuus ja julkiset toimintalinjat.

Käsitteitä

Mitä on onnellisuus?

Tämä kysymys on askarruttanut filosofeja jo vuosisatojen ajan. Wilkinson⁵ erittelee neljä mahdollisuutta sille, mitä ”onnellisuus” saattaa merkitä: elämäntyytyväisyyttä, elämyksellisiä tai hedonistisia elementtejä, jotakin yhä määrittelemätöntä tilaa elämäntyytyväisyyden ja elämyksellisten tilojen ulkopuolella sekä hyvinvointia. Onnellisuutta käsittelevä kirjallisuus tyypillisesti keskittyy yhteen näistä mahdollisuuksista tai yrittää sulauttaa kaikki neljä yhteen. Yllättäen onnellisuustaloustieteen saralla työskentelevät tutkijat harvoin, jos koskaan, käyvät syvällisiä keskusteluja siitä, mitä he tarkalleen ottaen yrittävät kuvata verrattuna siihen, mitä he varsinaisesti onnistuvat kuvaamaan tutkimusvälineillään.

Tämä on tärkeä kysymys, sillä ihmiset saattavat olla halukkaita käymään kauppaa tiettyjen onnellisuusmarginaalien välillä. Kuten Wilkinson kirjoittaa, ”ihmiset eivät ainoastaan anna erilaista painoarvoa onnellisuuden ja hyvinvoinnin eri elementeille, ihmiset eivät edes ole yhtä mieltä siitä, mitä ne ovat”⁶. Onnellisuuden universaalien määritelmän puuttuminen luo ongelmia varsinaisen onnellisuuden mittaamiselle, koska oletetut onnellisuuden mittaukset saattavat kuvata erilaisia tai kilpailevia onnellisuuden näkökohtia. Lisäksi selkeän onnellisuuden määritelmän puuttuminen aiheuttaa ongelmia niille, jotka laativat toimintatapoja oletettavasti hyvinvoinnin maksimoimiseksi. Miten mahdollista vaihtoehtoista ”onnellisuuspolitiikkaa” voidaan arvioida yhteisen ja sovitun onnellisuuden vertailukohdan puuttessa? Poliitiikka, joka pyrkii maksimoimaan onnellisuuden käsitteet yhdellä taholla, saattaa menettää tärkeitä kannattajia toisilla tahoilla. Kaiken kaikkiaan yhdellä taholla onnellisuutta lisäävä politiikka saattaa vähentää onnellisuutta yleensä.

---

5 Wilkinson, 2007: 12

6 Ibid.: 15, painotus alkuperäinen.

Voiko onnellisuutta verrata yksilöiden välillä ja aikakausten halki?

Onnellisuuden käsite ei ole pysyvä yksilöiden kesken tietynä aikana. Kuten Wilkinson kirjoittaa, ”yksilöiden välisten systemaattisten eroavaisuuksien lisäksi on erittäin kontekstisidonnaista, miten ihmiset ilmoittavat onnellisuutensa, ja näin se uhkaa tutkimusten luotettavuutta”⁷. Tämä viittaa siihen, että tutkimusten vastausten vertaileminen ihmisten kesken tietynä ajankohtana on ongelmallista. Kuitenkin monet onnellisuustutkimukset vertailevat vastauksia eri maiden välillä arvioidakseen yhteiskuntien suhteellista onnellisuutta. Vaikka asettaisimme sivuun koostamiseen liittyvät seikat, mikä ei sekään ole lainkaan merkityksetön asia, ei ole selvää, että onnellisuutta voidaan mitata ihmisten kesken sen enempää kuin ”julkisia palveluita” voidaan verrata taloudellisten toimijoiden kesken. Koska yksilölliset arvot ovat subjektiivisia, emme voi merkityksellisesti verrata niitä ihmisestä toiseen tai edes ajasta toiseen saman yksilön kohdalla millään tavoin objektiivisesti. Kuten James Buchanan huomauttaa, ”hyöty on subjektiivinen ilmiö, eikä sitä voida ulkoisesti tai objektiivisesti mitata”⁸. Vaikka saatamme pystyä vertaamaan kahden yksilön suhteellisia tuloja, emme voi sanoa mitään merkityksellistä heidän suhteellisesta tyytyväisyydestään tai hyvinvoinnista, jota nämä yksilöt saavat tuloistaan. Lionel Robbins teki samanlaisen huomion kirjoittaessaan, että “ei ole olemassa tapaa testata A:n tyytyväisyyden määrää verrattuna B:hen... Itsetutkiskelu ei anna A:lle mahdollisuutta tietää, mitä B:n mielessä tapahtuu, eikä B:lle tietoa siitä, mitä A:n mielessä liikkuu”⁹.

Jos onnellisuuden vertaaminen ihmisten välillä tietynä ajankohtana asettaa ongelmia, onnellisuuden vertaaminen ajasta toiseen asettaa omat ongelmansa. Kun suuri osa onnellisuuden taloustiedettä käsittelevää kirjallisuutta keskittyy rajaamisen kysymyksiin – kuten nähtiin edellä mainitun ”hedonistisen oravanpyöräefektin” painottamisesta, jonka mukaan suhteellisen vaurailta on suuremmat odotukset – selittääkseen eroavaisuuksia hyvinvoinnissa, laiminlyödään samalla se seikka, että tällaiset rajaamiskysymykset aiheuttavat sen, että yksilölliset vastaajat ymmärtävät onnellisuuden käsitteen eri tavoin. Kun olosuhteet muuttuvat, muuttuu myös heidän ymmärtämyksensä onnellisuudesta ja hyvinvoinnista. Kling (2004) valaisee tätä seikkaa huomauttaessaan, että “parisataa vuotta sitten ihmisillä ei ollut mitään tietoa, millaista on elää juoksevan veden, runsaiden ruokavarojen ja antibioottien kanssa”. Varsinaista onnellisuustutkimustietoa ei ole olemassa vuosisatojen ajalta, mutta Klingin tällä esimerkillä esittämä näkökohta tarkoittaa sitä, että olosuhteiden muuttuessa muuttuvat myös käsitykset onnellisuudesta. Miten voisimme verrata vastaajien onnellisuutta vuonna 1970 ja vuonna 2011? Teknologian kehitys on muuttanut elämää niin monilla tavoilla, että ei ole selvää, miten voimme olla var-

---

7 Ibid.: 8.

8 Buchanan, 1969: 9.

9 Robbins, 1932: 124, painotus alkuperäinen.

moja, että tutkimukset kuvaavat samaa käsitystä onnellisuudesta läpi aikojen. Entä jos ne eivät kuvaa samaa käsitystä onnellisuudesta – miten voimme merkityksellisesti verrata tutkimusten vastauksia halki aikakausien ja päätellä, että onnellisuus on muuttunut tai pysynyt samana?

Onko olemassa pysyvää statusvarantoa?

Onnellisuustaloustieteen ydinkonsepti on “statuksen” rooli, joka viittaa yksilön asemaan suhteessa muihin. Samoin kuin suhteellisella tulolla on merkitystä hyvinvoinnin kannalta, kuten onnellisuustutkijat väittävät, niin on myös suhteellisella statuksella. Tutkijat huomioivat, että sosiaalinen status on ”asemasidonnainen hyödyke” – hyödyke, jonka arvo on sen haluttavuus muiden silmissä. Asemasidonnaiset hyödykkeet muodostavat nollasumman siinä mielessä, että jos jokin henkilö omistaa statuksen, muilla ei voi olla samaa asemaa. Tällä on merkitystä onnellisuuden tutkimuksen kannalta, sillä kun henkilö saa tietyn statuksen, siitä aiheutuu negatiivisia kustannuksia muille, koska he eivät voi saada samaa statusta. Ne, joilla on suhteessa alempi status, ovat huonommassa asemassa verrattuna korkean statuksen omaaviin.

Tämä logiikka tukee monia onnellisuutta tutkivassa kirjallisuudessa esiin tulevia toimintatapoja. Esimerkiksi Frank (1999) väittää, että suhteellista statusta etsivät yksilöt asettavat liikaa painoarvoa aineellisille hyödykkeille (talon koko, autot, lomamatkat jne.) samalla laiminlyöden aineettomia hyödykkeitä (työmatkoihin käytetty aika, perheen kanssa vietetty aika jne.). Taustalla piilevään paradoksiin johtaa juuri aineellisten hyödykkeiden (yli)arvostus ja aineettomien hyödykkeiden tärkeyden aliarvioiminen. Pääasiallinen seuraus tästä on, että julkiset toimintalinjat tulisi suunnata siten, että ne nostavat aineellisten hyödykkeiden hankkimisen suhteellisia kustannuksia. Aineellisten hyödykkeiden ollessa suhteessa kalliimpia, yksilöt ovat taipuvaisia lisäämään aineettomien hyödykkeiden kulutusta.

Tämänsuuntaiset päätelmät kuitenkin olettavat, että status on pysyvä. Totta on, että jos on olemassa tietty määrä statusta, niin kilpailu statuksesta on nollasummapelejä. Mutta miksi meidän tulisi olettaa, että statuksen määrä on tietty ja pysyvä? Jos sallimme aikaa ja yritteliäisyyttä statusanalyysillemme, voisimme helposti väittää, että statushyödykkeiden kirjo on jatkuvasti kehittyvä. Näiden päätelmien mukaan vanhat statuksen muodot hylätään, olemassa olevat statuksen muodot kehittyvät ja uusia statuksen muotoja syntyy. Cowen (2000) väittää, että markkinoilla luodaan jatkuvasti uusia maineen marginaaleja uusien teknologioiden ja mahdollisuuksien kehittyessä. Jos status nähdään jatkuvasti kehittyvänä prosessina jonkin pysyvän ”varannon” sijasta, ei ole selvää, että status olisi yhtä ongelmallinen kuin onnellisuustutkijat antaisivat meidän uskoa.

Millä hyödykkeillä on merkitystä ja missä määrin?

Onnellisuustutkijat usein puhuvat statuksen ja suhteellisen tulon luoman “saasteen” verottamisesta. Layard huomauttaa, että kun yksi henkilö ansaitsee enemmän, muut kärsivät, koska he ansaitsevat suhteessa vähemmän. Kyseinen henkilö, joka tästä hyötyy, ”ei kuitenkaan välitä, että hän saastuttaa muita tällä tavoin...”¹⁰. Väitetään, että vero saattaa saada enemmän ansaitsevat sisäistämään saastuttamisensa aiheuttamat kustannukset. Tämä logiikka kuulostaa monien korvissa kohtuulliselta. Kukapa pitäisi saastuttamisesta? Syvemmän suhteellisen tulon kasvun verotuksen ja tämän vaikutusten harkitsemisen pitäisi kuitenkin saada meidät ainakin jonkin verran skeptisiksi näistä poliittisista vaikutuksista.

Ymmärtääksemme miksi, pohtikaamme mitä suhteellisen tulon kasvun aiheuttaman ”saastuttamisen” verottaminen todella merkitsisi. Kirjaimellisesti se merkitsisi, että kaikkea tuottoisaa yrittäjyystoimintaa tulisi verottaa, koska se johtaa yrittäjän tulon kasvuun. Voiton ja tappion taloustiede viittaa siihen, että voittoa tulee, kun valpas yrittäjä yhdistää voimavaroja tavalla, jota asiakkaat arvostavat. Tämän vuoksi asiakkaat ovat halukkaita vaihtamaan rahansa hyödykkeeseen tai palveluun. Verotus on kuitenkin tapa lannistaa jotakin toimintaa. Veron asettaminen tuottavalle yrittäjyydelle johtaisi harvempiin tuottoisiin toimintoihin, jotka jättäisivät ihmiset huonompaan asemaan vähentämällä innovaatioita ja myönteistä vuorovaikutusta. Vaikka tuottoisa yrittäjyystoiminta synnyttää kustannuksia eli ”saastuttaa” lisäämällä suhteellisia tuloja, näitä kustannuksia täytyy punnita niistä koituvia hyötyjä vastaan, eli vaurauden lisääntymistä ja kaikkea, mitä se tuo mukanaan – korkeampaa elintasoa, parempaa koulutusta, sairauksien ja lapsikuolleisuuden vähentymistä ja niin edelleen.¹¹ Koska tulevaa yrittäjyystoimintaa ei voida tietää tai mitata, on epäselvää, miten voisimme suorittaa tällaisen analyysin millään merkityksellisellä tavalla.

Ne, jotka kannattavat “onnellisuusveron” asettamista tuottoisalle toiminnalle, saattavat väittää, että tämä on kohtuutonta. He saattavat väittää, etteivät he halua verottaa kaikkea toimintaa, vaan sen sijaan vain tiettyjä ylellisyystavaroita ja korkean statuksen aktiviteetteja. Mutta miten nämä ylellisyys- ja statushyödykkeet tulisi määritellä ja punnita käytännössä? Pitäisikö vain voittoa tuottavaa toimintaa verottaa? Entä ei-kaupalliset mahdollisuudet, kuten Gates Foundation, jotka johtavat statukseen filantrooppien keskuudessa? Tai tautien parantamiseen tähtäävä lääketieteellinen tutkimus? Parannuskeinon löytäminen tautiin on varmastikin asemasidonnainen hyödyke, joka synnyttää saastumista Layardin logiikan mukaan. Onnellisuustutkimuksen pohjalta toimintalinjoja laativien ja toteuttavien poliittis-

---

10 Layard, 2005: 247.

11 Lee, 2005.

ten päättäjien tulisikin pohtia kysymystä siitä, mitkä hyödykkeet ja toiminnot lasketaan saasteen tuottajiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että julkisen valinnan taloustiede – taloustieteellisen näkökulman soveltaminen politiikkaan – tulee etusijalle.

Joukko erilaisia julkisen valinnan malleja viittaa siihen, että politiikka kärsii omaa etua ajavista viranomaisista ja byrokraateista, samoin kuin sidosryhmistä, jotka koettavat harjoittaa vaikutusvaltaansa ja käyttää poliittisia menettelytapoja omiin tarkoituksiinsa laajemman väestön kustannuksella.¹² Vaikka niitä ohjaisivat mitä parhaat tarkoitukset, poliittisia toimintalinjoja ei voi suunnitella tyhjiössä. Sen sijaan toimintalinjoja suunnitellaan puitteissa, joissa joukko omaa etua ajavia poliittisia toimijoita kilpailee suunnitellakseen menettelytapoja, jotka palvelevat heidän henkilökohtaista agendaansa. Meidän tulee kysyä itseltämme, mitä kannustimia politiikantekijät kohtaavat suunnitellessaan ja toteuttaessaan onnellisuuspolitiikkaa. Mitkä ovat palautteenantomekanismit, jos virheitä tapahtuu? Mitkä ovat ne oleelliset sidosryhmät, jotka pyrkivät vaikuttamaan ja kuvaamaan näitä toimintalinjoja? Nämä ovat kysymyksiä, joita julkisen valinnan taloustiede pakottaa meidät harkitsemaan, kun pohdimme onnellisuuspolitiikan realiteetteja. Valitettavasti julkisen valinnan kysymyksistä keskustellaan harvoin, jos koskaan, onnellisuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa. Tämä on yllättävää, kun pohditaan onnellisuustutkijoiden ehdottamia painavia poliittisia päätelmiä.

Lopulta meidän täytyy osoittaa eräs ironia onnellisuustutkijoiden politiikassa. Poliittiset eliitit, jotka ohjailevat onnellisuuspolitiikan toimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta, omaavat yleensä korkean statuksen. Myös onnellisuustutkijat, jotka tarjoavat neuvoja valtioille siitä miten suunnitella ja toteuttaa menettelytapoja onnellisuuden maksimoimiseksi, omaavat yleensä erittäin korkean statuksen. Status on lähtöisin vallasta kertoa kansalaisille, mitä he voivat tai eivät voi kuluttaa, ja missä määrin, onnellisuuden maksimoimisen nimissä. Tokihan poliittiset eliitit ja onnellisuustutkijat, ottaen huomioon heidän huolensa muiden onnellisuudesta, tukisivat suurta veroa omista tuloistaan ja kulutuksestaan vähentääkseen niiden tuottamaa merkittävää saastetta.

Negatiiviset tahattomat seuraukset

Tiedon ongelma on eräs suurimmista, mitä poliittiset päätöksentekijät kohtaavat. Kuten F.A. Hayek (1945) korosti, yhteiskuntaa kohtaava taloudellinen ongelma ei ole pelkästään annettujen voimavarojen allokointi. Sen sijaan avainkysymys on, miten voisimme parhaiten turvata ja hyödyntää ”ajan ja paikan” ainutlaatuista tietämystä, joka on hajallaan yhteiskunnassa.

Tietyllä ajanhetkellä yksilö voi pitää hallussaan vain pientä osaa yhteiskunnassa piilevästä tiedosta. Hayek tuli siihen tulokseen, että markkinatalous, jolla on

esteetön hintajärjestelmä, oli paras keino taloudellisten toimintojen koordinoimiseen. Hayekin oivallus huomioonottaen voimme havaita, että valtion toimet perustuvat ainoastaan poliittisten päättäjien rajalliseen tietoon. Tämän vuoksi on epäselvää, voidaanko laatia tiettyjä toimintatapoja, joilla olisi haluttu vaikutus, sillä valtion toimet synnyttävät negatiivisia tahattomia seurauksia, joita poliittiset toimijat eivät mitenkään olisivat voineet ennakoida ottaen huomioon heidän rajallinen tietämyksensä.

Huomioimme yllä, miten tiettyyn käyttäytymiseen kohdistuva vero vähentää verotetun käyttäytymisen määrää. Kirzner (1979) korostaa ”tukahdutettua tutkimusprosessia”, jolla valtion toimet vääristävät tai hämärtävät valppautta olemassa olevien tai mahdollisten hyödyntämismahdollisuuksien havaitsemiseksi. Nostamalla tuottavan yrittäjyystoiminnan kustannuksia ”saastuttamisen” vähentämiseksi, onnellisuusverotus samalla vääristää valppautta sellaisten hyödyntämismahdollisuuksien suhteen, jotka saattaisivat tuottaa hyötyä. Näitä negatiivisia seurauksia ei voi havaita tai mitata niiden kontrafaktuaalisen luonteen vuoksi. Toisin sanoen emme siis tiedä, mitä olisi tapahtunut ilman veroa. Kirzner¹³ myös huomioi, miten valtion toimet saattavat johtaa ”täysin tarpeettomaan tutkimusprosessiin”. Näin tapahtuu kun valtion toimet johtavat odottamattomaan yrittäjyystoimintaan, josta saattaa seurata negatiivisia tuloksia. Esimerkiksi kun poliittiset toimijat laativat ja toteuttavat onnellisuuspolitiikkaa, ei ole epäilystäkään, etteivätkö erilaiset sidosryhmät käyttäisi voimavarojaan siihen vaikuttaakseen. Tämä käyttäytyminen on hyödyllistä sidosryhmille, mutta tuhoisaa yhteiskunnallisella tasolla, koska se edustaa tuhlettuja voimavaroja, joita allokoidaan siirtotarkoitukseen tuottoisan toiminnan sijaan.

Lisäksi meidän täytyy ymmärtää, että onnellisuuden maksimoimiseen tähtäävät valtion toimintalinjat eivät ole neutraaleja. Kuten Hayek (1976) korostaa, jakelukysymykset ovat usein tehottomia poliittisessa taloudessa, sillä ne olettavat, että on olemassa jokin konkreettinen ”piiras”, jota ollaan jakamassa jakelun sääntöjen mukaan, ja näitä sääntöjä pidetään reiluina tai epäreiluina. Hayekin vastalause ei ollut se, etteikö reilu jako olisi toivottavaa. Hänen kritiikkinsä kohdistui reilun jaon sääntöihin ja niiden ei-neutraaliin luonteeseen tuotantoon liittyvien kannustimien ja tiedon suhteen. Toisin sanoen jaettavan piiraan koko on sen tavan funktio, jolla jaamme piiraan. Uudelleenjakoon tähtäävät toimet siirtävät kannustimia ja informaatiota, joita jaettavia hyödykkeitä tuottavassa prosessissa mukana olevat kohtaavat. Piiraan kokoon tietyllä ajanhetkellä vaikuttavat poliittiset toimenpiteet tulevat vaikuttamaan piiraan kokoon myös tulevaisuudessa.

Mitkä “julkishyödykkeet”?

Kuten aiemmin todettiin, monet onnellisuustutkijat ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että työvoiman ja joidenkin tiettyjen hyödykkeiden verottaminen on tapa

---

13 Ibid.

ratkaista edistyksen paradoksi. He väittävät, että tämä ei ainoastaan ratkaise paradoksia, vaan verotuloja voidaan myös käyttää yhteiskuntaa hyödyttävien julkishyödykkeiden rahoittamiseen. Siitä, miten poliittiset toimijat varsinaisesti tekevät päätöksiä verotulojen jakamisesta näihin julkishyödykkeisiin, ei kuitenkaan juurikaan keskustella. Ymmärtääksemme tähän liittyvät käytännön asiat meidän tulee pohtia peruslogiikkaa julkishyödykkeitä koskevien säännösten takana.

Puhtaalla julkishyödykkeellä on kaksi tiettyä ominaisuutta. Ensimmäinen on se, että se ei ole niukka, eli yksilön kulutus ei vähennä muiden mahdollisuutta kuluttaa hyödykettä. Toinen ominaisuus on se, että se on vapaasti saatavilla, eli kun hyödyke on tuotettu, ketään ei voi estää kuluttamasta sitä. Teoriassa julkishyödykkeitä on huonosti saatavilla esteettömillä markkinoilla vapaamatkustajien ja hinnoitteluongelmien vuoksi. Perusratkaisu julkishyödykkeisiin liittyvissä ongelmissa on jokin valtion määräysten ja tuen yhdistelmä vajeen korjaamiseksi. Käytännön ongelmia nousee kuitenkin esiin siirryttäessä teoriasta käytäntöön julkishyödykeongelman ratkaisemiseksi.

Ydinongelma on tarpeellisen tiedon saaminen hyödykkeen ”oikean” määrän tuottamiseksi. Markkinahäiriöitä syntyy esteettömien markkinoiden kyvyttömyydestä saavuttaa allokointitehokkuus – julkishyödykkeiden tapauksessa tämä johtaa hyödykkeen alitarjontaan. Teoriassa valtion interventiotimet voivat vaikuttaa tämän ideaalin saavuttamiseen tuotantoa lisäämällä. Tämä oikeutus valtion puuttumiseen markkinoille edellyttäisi kuitenkin, että valtion toimijat tietävät optimaalisen tuotantotason, joka tarvitaan allokointitehokkuuden saavuttamiseksi. Ei ole mitään syytä uskoa, että poliittisilla toimijoilla olisi erityistä pääsyä tähän informaatioon ja kuten Hayek (1945) huomautti, tämä tieto syntyy vain markkinaprosessin itsensä kautta.

Valtion toimet julkishyödykkeiden tuotannon lisäämiseksi eivät merkitse, että ”oikea” määrä hyödykettä on tuotettu. Vaikka valtio pystyykin tuottamaan tai tukemaan hyödykkeen tuottamista, tämä ei tarkoita, että allokointitehokkuus olisi saavutettu. Markkinakriteerien – hintojen ja voitto/tappio -laskennan – puuttuessa valtion virkamiehien tuotantomäärän mittaamiseksi täytyy arvata oikea taso. Vaikka virkamiehet tietävät, että tiettyä hyödykettä ei ole markkinoilla tarpeeksi tarjolla ja siksi sitä tulisi tuottaa lisää, ei ole syytä ajatella, että he todella tuottaisivat tarvittavan määrän. Yrittäessään korjata alitarjontaa he saattavat itse asiassa saada aikaan ylitarjontaa, joka on suurempi kuin markkinoiden alitarjonta. Tämä on ongelmallista, sillä tehokkuusnäkökulmasta hyödykkeen ylitarjonta, samoin kuin hyödykkeen alitarjonta, on epätehokasta. Joten kun onnellisuustutkijat ylistävät sitä, miten onnellisuusverot eivät ainoastaan lisää onnellisuutta vaan tuottavat myös lisää julkishyödykkeitä, on syytä epäillä valtion kykyä toteuttaa näitä tavoitteita.

Viimeinen ongelma onnellisuusverojen käyttämisessä julkishyödykkeiden tuottamiseksi on se, että ei ole selvää, että nämä hyödykkeet lisäävät onnellisuutta. Jos ihmiset kärsivät hedonistisessa oravanpyörässä polkemisesta samalla kun he

lopulta aina palaavat onnellisuuden perustasolle, saman täytyy päteä myös julkishyödykkeisiin. Tämä merkitsee sitä, että vaikka olettaisimmekin poliittisten toimijoiden tietävän, mitä julkishyödykkeitä pitää tuottaa, näiden hyödykkeiden jakamisen johtaa vain väliaikaiseen nousuun onnellisuudessa, jota seuraa paluu lähtöviivalle. Jos tavoitteena on onnellisuuden lisääminen, julkishyödykkeiden lisääminen ei ole siihen oikea tie onnellisuustutkijoiden kuvaamien seikkojen vuoksi. Lopulta todetkaamme, että ne, joilla on valtaa päättää, mitä julkishyödykkeitä tarjotaan ja mitkä määrät nostavat statusta, joka onnellisuustutkijoiden mukaan tekee samaiset kansalaiset, joita nämä pyrkivät auttamaan, vain vähemmän onnellisiksi.

Loppusanat

Olemme tuoneet esiin monia käsitteellisiä ja käytännön kysymyksiä onnellisuustaloustieteeseen liittyen. Lopuksi halusimme tarjota vaihtoehdoisen näkökannan onnellisuuden ja hyvinvoinnin kysymyksiin. Sen sijaan, että keskittyisimme suunnittelemaan tiettyjä toimintalinjoja ja interventioita, joilla pyritään maksimoimaan jonkun käsityksen mukaista onnellisuutta, ehdotamme, että painopiste sen sijaan suunnattaisiin ihmisten toiminnalle puitteet luoviin meta-instituutioihin. Olettaen, että onnellisuus on luonteeltaan subjektiivista eikä sille ole yleispätevää määritelmää, meidän näkemyksemme mukaan menestyksekkäs ihmiselämä on sellainen, jossa yksilöllä on vapaus löytää ja tavoitella sellaisia asioita, jotka maksimoivat hänen hyvinvointinsa. Toisten menestyksekkästä elämää voi luonnehtia työntäyteinen elämäntapa, toisilla se taas voi merkitä omistautumista filantropialle ja hyvän-
tekeväisyydelle. Tämän näkemyksen mukaan onnellisuuden tavoittelun kannalta tärkeät instituutiot ovat niitä, jotka suojelevat yksilöllisiä ja taloudellisia vapauksia.

Hayek esitti, että kilpailu markkinoilla on etsintäprosessi, jonka avulla ihmiset selvittävät parhaan tavan päästä tavoitteisiinsa. Samanlaista logiikkaa voidaan soveltaa myös onnellisuuden tavoitteluun. Kuten Lee kirjoittaa, “onnellisuuden saavuttaminen on jatkuva hanke, jota ei voida kerralla toteuttaa ...”. Hän jatkaa huomauttamalla, että “väite, jonka mukaan rahan tavoittelu, joka on kuitenkin yleinen vaatimus suurelle joukolle asioita, on turhaa, koska rahan lisääntyminen ei pysyvästi lisää onnellisuutta. Vastaava väite voidaan yleistää lähes kaiken – ellei aivan kaiken – muunkin tavoitteluun”¹⁴. Sen sijaan, että yritettäisiin keskitetysti suunnitella ja yksityiskohtaisesti hallita onnellisuutta, painopisteen tulisi olla sosiaaliseen ja taloudelliseen autonomiaan liittyvien instituutioiden olemassaolon varmistamisessa. Vasta kun nämä autonomian edellytykset ovat olemassa, on yksilöllä mahdollisuus löytää ja tavoitella sellaista, mitä heidän käsityksensä onnellisuudesta sitten sisältääkin.

- Buchanan, J. M. (1969), *Cost and Choice: An Inquiry in Economic Theory*, Chicago, IL: Chicago University Press.
- Cowen, T. (2000), *What Price Fame?*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Easterlin, R. A. (1974), 'Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence', in P. A. David and M. W. Reder (toim.), *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramowitz*, New York: Academic Press, s. 89–125.
- Frank, R. (1999), *Luxury Fever: Money and Happiness in an Era of Excess*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Frey, B. S. and A. Stutzer (2002a), 'What can economists learn from happiness research', *Journal of Economic Literature*, 40(2): 402–35.
- Frey, B. S. and A. Stutzer (2002b), *Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Human Well-being*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Griffith, T. D. (2004), 'Progressive taxation and happiness', *Boston College Law Review*, 45(5), 1363–98.
- Hayek, F. A. (1945), 'The use of knowledge in society', *American Economic Review*, 35(4): 519–30.
- Hayek, F. A. (1976), *Law, Legislation and Liberty*, vol. 2: *The Mirage of Social Justice*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kirzner, I. (1979), 'The perils of regulation: a market-process approach', in *Discovery and the Capitalist Process*, Chicago, IL: Chicago University Press, s. 119–49.
- Kling, A. (2004), 'The happiness police', Tech Central Station, 5 August, http://www.ideasinactiontv.com/tcs_daily/2004/08/the-happiness-police.html, accessed 4 January 2011.
- Layard, R. (2005), *Happiness: Lessons from a new science*, New York: Penguin Press.
- Lee, D. R. (2005), 'Who says money cannot buy happiness?', *Independent Review*, X(3): 385–400.
- Mitchell, W. and R. T. Simmons (2004), *Beyond Politics: Markets, Welfare, and the Failure of Bureaucracy*, Oakland, CA: Independent Institute.
- Robbins, L. (1932), *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, London: Macmillan.
- Wilkinson, W. (2007), *In Pursuit of Happiness Research. Is it reliable? What Does it Imply for Policy?*, Cato Institute Policy Analysis no. 590, Washington, DC: Cato Institute.

ERDA

Mitä on onnellisuustutkimus ja mikä on sen rooli politiikassa?
Onni karkaa aina käsistä keskittyy onnellisuuden yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, sen arvottamiseen ja tutkimisen haasteisiin. Tuloeroiltaan tasa-arvoisempien maiden väitetään olevan myös onnellisempia. Mutta onko näin todellisuudessa? Lisääkö varallisuuden kasvu myös onnellisuutta?

Raportti haastaa pohtimaan onnellisuutta, sen tavoittelua ja erityisesti toimintamalleja, joilla pyritään välttämään epäonnea ja maksimoimaan yhteiskunnallista onnellisuutta. Esiin nousee myös kysymys, voiko yhteiskuntasuunnittelua rakentaa onnellisuuden varaan.

ISBN 978-952-280-015-2

9 789522 800152